

Gepubliceerd 4 oktober 2019

[Link Facebook](#)

RINUS VAN DER HELL: VERZETSSTRIJDER IN STILTE

Een telefoontje van een mevrouw. Of ik wel weet dat haar vader ook verzetsstrijder in Goes was tijdens de Tweede Wereldoorlog. Hij heeft zelfs in 1981 postuum het verzetsherdenkingskruis ontvangen. Het is de dochter van Marinus Anthony van der Hell (16 december 1904 - 2 februari 1951). Voor de oorlog en daarna had hij een elektriciteitszaak in de Lange Vorststraat. In Goes moeten er ruim 100 verzetsstrijders zijn geweest. Opvallend veel mensen met een bedrijf in deze straat, dat nu de belangrijkste winkelstraat van Goes is, zaten in het verzet. Vaak wist men het niet van elkaar. Rinus was getrouwd met Dina Francina Kempe (24 oktober 1907 - 4 januari 1988). Ook zij was actief in het verzet tegen de Duitse overheersers. Samen hadden ze twee dochters Anna Maria (Anke, 28 maart 1937), en Maria Johanna (Ria, 27 december 1940). In september 2019 is gestart met de activiteiten van 75 jaar bevrijding. We zitten in een modern ingerichte woonkamer in Goes. De boekjes, foto's en de oude verzetskrantjes Trouw komen te voorschijn. Vooral met de verspreiding van die verzetskrant waren hun ouders bezig. Gevaarlijk werk waarbij veel mensen hun leven op het spel zetten.

In oktober 1943 wordt door de Duitsers met veel machtsvertoon een inval gedaan in de woning van Van der Hell. De toen zesjarige Anke weet het nog precies. Vader was niet thuis en werd tijdig gewaarschuwd. Alles werd overhoop gehaald. Matrassen en kussens werden open gesneden. Kasten werden ruw leeggehaald. Op zoek naar vader en onderduikers. Moeder met de driejarige Ria verzoon een list. Of ze even naar de wc mocht. Daar kon ze de onderduikers, die niets vermoedend op de zolder aan het werk waren, waarschuwen. Het werk van de onderduikers bestond uit het beschilderen van tegeltjes die verkocht werden ter ondersteuning van onderduikers. In het boekje 'Bezetting, Verzet, Ontzetting' staat een foto van die zolder met bijschrift 'De geheime tegeltjesfabriek bij den Heer Van der Hell'. De Duitsers komen op de zolder waar de tegeltjes lagen maar de mensen waren gevlucht. Woedend worden de tegeltjes aan diggelen gegooid. Dina wordt met haar driejarig kind op haar arm de trap afgegooid. Ze wordt afgevoerd en aan haar zesjarige dochter geeft ze de opdracht om met haar zusje naar een tante in de buurt te gaan.

Rinus van der Hell duikt onder. Via verschillende adressen duikt hij onder in psychiatrisch ziekenhuis Vrederust bij Bergen op Zoom. Daar zet hij zijn verzetswerk onder de naam Hermanus Johannes van der Wal voort. Dat doet hij samen met zijn strijdmakker Kees de Graaff, die daar al eerder zat. We kunnen het lezen in deel 4 van VERZET in WEST-BRABANT.

Tot ieders verbazing werd Dina van der Hell-Kempe na een verblijf van een week in het Huis van Bewaring te Middelburg weer vrijgelaten. Na thuiskomst duikt ook zij met haar twee kinderen onder op een boerderij in het Gelderse Lochem. Beide echtelieden wisten van elkaar niet waar de ander zat. Contact verliep via het georganiseerde verzet. Verbazing en blijdschap was er dan ook bij Dina toen op haar trouwdag 17 augustus een boekje bloemen werd bezorgd namens haar man Rinus.

Dochter Anke weet nog dat haar moeder elektrische spullen uit hun bedrijf ruilde voor bloem om cake van te bakken. Daar stopte ze dan briefjes in om onderduikers moed in te spreken.

Na de bevrijding werd het gezin in Goes weer herenigd. Dochter Anke wordt er nog emotioneel van. We liepen in een bevrijdingsroes door de mensenmenigte. Overal hoorde ik 'Rinus van der Hell is weer terug'. Terugkijkend op die oorlogsjaren zeggen beide zussen nu dat hun vader als een wrak is teruggekeerd. Hij bleef een zwakke gezondheid houden. Zes jaar later op 2 februari 1951 overlijdt hij op 46-jarige leeftijd. Zijn vrouw Dina zet nog een aantal jaren met een bedrijfsleider het electriciteitsbedrijf, dat inmiddels was veranderd in een radiowinkel voort. Nog later werden er ook televisies verkocht. Dina van der Hell-Kempe overlijdt op 4 januari 1989 op 81-jarige leeftijd.

Foto's:

Familie Van der Hell kort na de Tweede Wereldoorlog.

Lange Vorststraat te Goes in de jaren dertig met links vooraan het bedrijf van Van der Hell.

Op de facebookpagina staan nog de foto's:

2. Persoonsbewijzen van Rinus van der Hell. Het bovenste is een vals persoonbewijs met bril en snor onder de naam Hermanus Johannes van der Wal.

4. Pagina uit het blad 'Wapenbroeders' van mei 2006.

5. Verzetsheldeninkingskruis dat op 13 november 1981 postuum is toegekend aan Marinus Anthony van der Hell.

6. Pagina uit het boek 'Bezet, Verzet, Ontzet' van Nic. J. Karhof.

7. Voorpagina's verzetskrant TROUW met rechts (bij pijltje) de naam van de omgekomen Goese verzetsstrijder Kees de Graaff.

Gepubliceerd 14 oktober 2019

[Link Facebook](#)

RIDDER JAN VAN WEMELDINGE

Als Heemkundige Kring De Bevelanden krijgen we vragen over alle mogelijke onderwerpen. Deze keer van een 73-jarige mevrouw uit Den Haag. Haar wieg stond in 1946 in het Zeeuwse Wemeldinge. Na vele omzwervingen woont ze nu in de hofstad.

Haar e-mail begon als volgt:

Ik was donderdag bij een vriendin op verjaardagsvisite en hoe het precies ging weet ik niet en is ook niet belangrijk maar op bepaald moment gingen de jarige en haar zus (beiden 70+ ers) liedjes en versjes zingen en opzeggen: ooit van hun grootmoeder geleerd tijdens de afwas (die grootouders maakten toen onderdeel uit van het gezin waar de zussen in opgroeiden).

Wij als gasten waren verbijsterd over zoveel materiaal over van alles en nog wat, moeiteloos vertolkt door de zussen. Logische vraag van mij: hebben jullie hier iets mee gedaan; zou zonde zijn als dit verloren gaat. Want de kinderen van de zussen kennen deze voordrachten niet.

Tussen de bedrijven door ging het gesprek over verhuizen en waar iemand vandaag komt. Toen ik zei: Wemeldinge ging er een gejuich op en kwamen ze met Ridder Jan van Wemeldinge op de proppen. U begrijpt dat ik dit lied/vers/voordracht nog nooit had gehoord.

De zussen hebben dit materiaal wel op schrift staan maar daar is het tot nu toe bij gebleven al bleken ze wel gevoelig voor mijn argument dat het zonde zou zijn als het verloren gaat. Dus heb ik ze gewezen op het bestaan van Heemkunde Kringen in den lande.”

Een herkenbaar beeld uit een tijd dat we nog geen televisie hadden en de radio nog als een luxe-artikel werd beschouwd. We hebben navraag gedaan naar het lied ‘Ridder Jan van Wemeldinge’, maar hebben niets kunnen vinden. Het Het Meertens Instituut is een onderzoeksinstituut dat zich bezighoudt met de bestudering en documentatie van Nederlandse taal en cultuur. Maar ook daar kende men het lied niet.

Misschien iets van de Rederijkers? We vragen het aan Bram le Clercq, die op dit terrein deskundige is. De tekst lezend verbaast het hem dat er op gezongen kan worden. Misschien iets uit de negentiende eeuw, toen de rederijkerskamers weer nieuw leven in werden geblazen. Het leidde tot veel rijmelarijen die niet konden tippen aan de liederen van enkele honderden jaren daarvoor. Ook hij denkt dat het meer in de volkscultuur gezocht moet worden.

Al zoekende komen we bij tal van volksliedjes uit het begin van de vorige eeuw. Soms met bizarre teksten. Wat te denken van dit meezing-refrein:

Ik heb vandaag mijn tante Cris begraven

Ze heeft mij als bezeten laten draven!

“Hoera, hoera!” zingt de familie luid

“nou ligt ze in de kist en komt er nooit meer uit.”

Het is een tekst van Kees Pruis (1889-1957), een bekende volkszanger uit de eerste helft van de vorige eeuw.

Maar nu de tekst van Ridder Jan van Wemeldinge. We zijn benieuwd of iemand dit lied kent. Nog mooier is het als iemand het ook kan zingen.

Heer ridder Jan van 't slot dat staat in Wemeldinge,
ging aan zijn buurman vragen hoe de zaken stingen.

Ik klop het af, zei buur, maar ik heb niets te klagen.

En toen zei Jan: dan wou ik jou meteen iets vragen;

die dochter Mina van je zou ik gaarne huwen.

Bied op, zei buur, als 't me bevalt is zij de Uwe.

Zo werd voor 'n koe, twee geiten en een ouwe buldog,
diezelfde dag nog het huw'lijksfeest bepaald.

Maar Mina zelf had al geruime tijd een vrijer,
dat was een zekere Meijer en van beroep vrachtrijer,
en toen zij hoorde dat Pa haar wou verkopen,
dacht zij niet lang maar nam meteen een kloek besluit:
vannacht trek ik er tussenuit!

Ze ging naar Meijer die z'n handen stond te wringen,
ze zongen vlug: adieu vaarwel m'n Wemeldinge,
en leefden lang en vrij gelukkig met elkander,
zoals ieder ander, of U 't gelooft of niet.

Maar toen ze tien jaar mevrouw Meijer had geheten,
kon zij nog altijd Wemeldinge niet vergeten.

Ze zat voortdurend over 't ouwe slot te tobben,
In plaats van vloeren van d'r eigen huis te schrobben.

En toen haar Meijer hele dagen zat te kiffen,
besloot zij eens naar Wemeldinge te gaan liften.

Ze dacht: Heer Jan die is me vast nog niet vergeten,
'k wil wel eens weten hoe of 't nu met hem gaat.

Heer Ridder Jan zat al die tijd op haar te wachten
en alsmaar te versmachten, bij dage en bij nachten.

En toen hij hoorde dat Mina weer in stad was,
haar Meijer zat was,

dacht 'ie: Jongens, ze is vrij,

wat ben ik blij,

ze wordt van mij!

Maar ook al haperde er heel wat aan haar Meijer,

hij was tenslotte Mina' s echtelijke vrijer.

Dus is ze toch maar weer naar hem teruggekomen,
het eind der dromen is ook het eind van 't lied.... of niet!

Gepubliceerd 14 oktober 2019

[Link Facebook](#)

JB

CORNELIS DOMINICUS VEREEKE (1871-1944)

Op 30 juni 1969 meldt de Provinciale Zeeuwse Courant op haar voorpagina dat Kapelle binnen enkele maanden een gloednieuw dorps huis in gebruik mag nemen. Het wordt een uniek gebouw met onder andere een "beatkelder" - een soort half ondergrondse bunker waar de jeugd tot diep in de nacht keiharde muziek kan maken zonder omwonenden wakker te houden.

Het nieuwe dorps huis, genaamd De Vroone, is gebouwd op een lap grond die is verkregen uit een erfenis van de heer C.D. Vereeke. De PZC weet op 30 juli 1969 te melden dat C.D. Vereeke "geruime tijd in het burgerlijk ambestuur een belangrijke rol speelde".

Overigens blijkt C.D. Vereeke bij de officiële opening van het nieuwe dorps huis al 25 jaar dood te zijn. Op 29 september 1944, tijdens de laatste weken van de Duitse bezetting, overlijdt hij ongehuwd en zonder nakomelingen op Kapelle op 73-jarige leeftijd.

Jan van Liere, op dat moment gemeente ontvanger op Kapelle, doet nog dezelfde dag aangifte. Hij weet te melden dat het overlijden plaats vond om 4 uur. Er staat verder niet bij of dat 's ochtends of 's middags was. En hij verklaart dat de overledene van beroep "fruitkweker" was. Aan de overlijdensakte wordt met een paperclips een papiertje of een document bevestigd. De paperclips gaat roesten en het aangehechte document verdwijnt. Alleen de verroeste sporen van de paperclips blijven zichtbaar.

Vele maanden later blijkt dezelfde Jan van Liere ook één van de medewerkers bij de afronding van het testament. In de week van 12 april 1945 verschijnen in alle kranten uit de omgeving advertenties waarin iedereen wordt opgeroepen zich te melden die nog geld verschuldigd is of te goed heeft van de overledene. C.D. Vereeke is in deze advertenties "zonder beroep".

En daarna wordt het doodstil rond C.D. Vereeke. Op een luchtfoto uit 1959 is duidelijk te zien dat de gronden rond het huidige dorps huis De Vroone in gebruik zijn als boomgaard. Een paar jaar daarna begint de gemeente Kapelle te peilen naar de nood aan bejaardenwoningen onder de bevolking.

Er zijn dan plannen om de grond achter Pomona (de schenking van Vereeke) bouwrijp te maken omdat de pacht te weinig opbrengt. Of beter gezegd: de grond brengt veel meer op wanneer ze wordt verkocht als bouwgrond. Voor de uitvoering en exploitatie van de bouwplannen wordt een speciale stichting opgericht.

Tijdens een raadsvergadering op 19 december 1967 wordt besloten om de grond in de toekomstige C.D. Vereekestraat te verkopen voor 42 gulden per vierkante meter. Dat is duur, weet de raad, maar verantwoord want er zullen twee etages bejaardenwoningen komen. Kortom, de grond kan het dubbele opbrengen aan huur.

In de 'Verlengde C.D. Vereekestraat' wordt de grondprijs 36 gulden per vierkante meter. Voor de aanleg van de straat wordt een maand later een bedrag uitgetrokken van 58.000 gulden. In dat bedrag is ook de aanleg van riolering inbegrepen.

Aanvankelijk was de planning om 40 bejaardenwoningen te bouwen, maar een jaar later blijkt de belangstelling vanuit de bevolking zo groot dat besloten wordt er 100 te bouwen. De opstellers van de plannen besluiten om er dan meteen maar een soort luxe paradijs voor de plaatselijke bejaarden van te maken, met een centraal gelegen restaurant waar warme maaltijden worden bereid die naar wens rondgedeeld worden.

Al snel blijkt er ook behoefte aan een vergaderzaal en een grote theaterzaal in dat gebouw. In de plannen worden alvast 200 parkeerplaatsen voorzien, allemaal zo dicht mogelijk bij de ingang. De verwachting is dat die allemaal het grootste deel van de tijd bezet zullen zijn.

Maar wie was C.D. Vereeke, waarnaar ook nog een straat is vernoemd in Kapelle? Cornelis Dominicus Vereeke wordt op 20 april 1871 geboren op Kruiningen als zoon van Jacobus Vereeke en Cornelia Johanna Dominicus. Het is interessant om eerst even te kijken naar de ouders van 'C.D.'.

Jacobus Vereeke, de vader van 'C.D.', is als kleuter al een weeskind. Dat wil zeggen: een vermoedelijk erg rijk weeskind; zo rijk dat hij als volwassene nooit hoeft te gaan werken. Hij wordt geboren op 8 februari 1825 op Kattendijke als enig kind en dus ook enige erfgenaam van de landbouwer Johannes Vereeke uit Goes en van Neeltje Mieras uit Yerseke, die eveneens uit een bemiddelde familie afkomstig is.

Op zijn 24ste trouwt hij op Kruiningen met de dan 21-jarige Susanna Henriëtte Dominicus. De bruid is afkomstig uit een voornaam koopmansgeslacht uit Goes. Haar ouders zijn neef en nicht. Haar papa, Cornelis Dominicus, is ontvanger van 's Rijks Belastingen. Dat is een goed betaalde functie met veel aanzien.

Eigenlijk wil Jacobus Vereeke zijn nageslacht een dubbele achternaam geven, zoals dat gebruikelijk is in zeer voornaam families. Maar de regels van de burgerlijke stand laten dat niet toe. Toevallig is de achternaam van zijn vrouw ook een jongensnaam. Jacobus omzeilt vervolgens de regels door zijn kinderen allemaal de voornaam 'Dominicus' te geven. Ook zijn dochters geeft hij een jongensnaam. Maar informeel, zoals in advertenties in kranten, doet hij wat hij zelf wil. Dan schrijft hij de achternaam van zijn kinderen als Dominicus-Vereeke. Zoals rijke en belangrijke mensen dat doen.

De eerste jaren na het huwelijk verlopen zeer voorspoedig met bijna elk jaar een kindje. Maar na 7 jaar sterft zijn vrouw aan de complicaties van haar vijfde bevalling. Ook de baby sterft anderhalve maand later. Nog eens een jaar later overlijdt hun 4-jarig zoontje.

Als hij twee jaar weduwnaar is, trouwt Jacobus Vereeke op Kruiningen met een jongere zuster van zijn eerste vrouw. Het is de dan 26-jarige Cornelia Johanna Dominicus. Het huwelijk heeft even op zich laten wachten omdat de koning eerst dispensatie moest verlenen voor een echtverbintenis tussen aangehuwden. Bruid en bruidegom waren immers al wettelijk verbonden als behuwd broeder en behuwd zuster en de dood van een echtgenote verandert daar niets aan.

Jacobus Vereeke is dan intussen al uitgebreid bezig aan een carrière als politicus en bestuurder. Als hij voor de tweede maal trouwt is hij burgemeester van Waarde. Hij zal dat 46 jaar lang onafgebroken blijven terwijl hij al die tijd op Kruiningen blijft wonen. Daarnaast is of wordt hij bestuurder bij alles wat in die dagen op Oostelijk Zuid-Beveland belangrijk is.

En uit het tweede huwelijk wordt elf jaar later dus 'C.D' geboren: Cornelis Dominicus-Vereeke zoals zijn vader hem informeel noemt, maar voor de burgerlijke stand heeft hij 'gewoon' twee voornamen en één achternaam.

'C.D.' Groeit op met een vijf jaar oudere zus Susanna Henriëtta Dominicus die op haar 48ste ongehuwd zal overlijden in het zeer deftige krankzinnigengesticht Meerenberg in Bloemendaal.

Daarnaast is er nog zijn 9 jaar oudere broer Johannes Jacobus Dominicus die op 22-jarige leeftijd zal sterven; hij is dan "juridisch student". En dan zijn er nog twee kleine zusjes die hij nooit of amper gekend heeft omdat ze al waren overleden toen hij nog een kleuter was.

Ook zijn er nog twee oudere halfzusters uit het eerste huwelijk van zijn vader. Ze trouwen als 'C.D.' nog een kleuter is en verhuizen daarna met hun deftige echtgenoot naar verre oorden.

Na de dood van zijn oudste broer blijft 'C.D.' als enige zoon in het gezin achter, wat verder nog bestaat uit zijn beide ouders, zijn oudere zus Susanna en ten minste één meid voor het huishouden. Want op 19 februari 1884 vraagt mevrouw Vereeke in een advertentie in de Goessche krant een "Meid die goed kan werken en met de wasch omgaan".

Intussen droomt zijn vader dan van een zetel in de Provinciale Staten van Zeeland. Begin april 1882 verschijnen in diverse dagbladen grote advertenties waarin de lezers wordt gemeld dat J. Vereeke meedoet aan de verkiezingen "en den kiezers zeer dringend wordt aanbevolen". Zijn eigen lokale liberale partij heeft hem met 19 van de 21 stemmen als kandidaat aangenomen, meldt de advertentie.

Vervolgens wordt hij een jaar later samen met nog 3 andere liberale kandidaten geplaatst op de kieslijst voor Goes. De Middelburgsche Courant vindt het maar een domme zet van de liberalen om Vereeke, "te Kruiningen woonachtig op een lief gelegen villa, doch schout van het achteraf gelegen en voor velen onbekende Waarde" te laten verkiezen door de Goesenaren.

De krant vervolgt: "Vereeke is, zegt men, liberaal. Vereeke heeft geld; Vereeke is gezworen van de Breede Watering; Vereeke heeft land en dus pachters; en daar mede is alles van Vereeke gezegd".

Bij de uiteindelijke verkiezingen krijgt Jacobus Vereeke 2 stemmen. De kritiek op zijn kandidaatstelling blijkt dus niet uit de lucht gegrepen. Het weerhoudt de burgemeester van Waarde er niet van om zich in 1887 opnieuw verkiesbaar te stellen.

Na de dood van zijn vader in 1903, begint de dan inmiddels 31-jarige Cornelis Dominicus-Vereeke langzaam maar zeker zijn eigen weg te vinden in bestuurlijke en politieke functies allerhande.

Hij woont dan intussen op Biezelinghe waar hij een paar jaar later meehelpt een plaatselijke belangenvereniging voor landbouwers op te richten. In die tijd is hij ook al dijkgraaf.

Op 16 oktober 1923 verkiest de nieuw verkozen gemeenteraad op Kapelle C.D. Vereeke tot eerste wethouder en locoburgemeester terwijl hij ook nog altijd dijkgraaf is. De gegevens over C.D. Vereeke zijn schaars. Hij lijkt eerder iemand die niet graag in de schijnwerpers staat. En tegen het einde van zijn leven neemt hij blijkbaar het besluit om een deel van zijn bezit te schenken aan de gemeente Kapelle.

De keuze voor de boomgaarden achter Pomona is niet willekeurig of toevallig. Op Kapelle is na 1900 regelmatig sprake van een wooncrisis, veroorzaakt door een gebrek aan bouwgrond voor nieuwe huizen. De gemeente wil wel, maar heeft vaak de grootste moeite om gronden aan te kopen die qua ligging geschikt zijn. In de tijd dat Vereeke overlijdt, grenst de boomgaard achter Pomona aan de meest recente woonwijk.

Het ligt dus voor de hand dat de boomgaard goed van pas zal komen bij een volgende wooncrisis. Waarom het vervolgens nog twintig jaar boomgaard is gebleven, is niet helemaal duidelijk.

Foto's van Pomona, de villa en het bejaardentehuis.

Gubliceerd 15 oktober 2019

[Link facebook](#)

DE HOGERE BURGERSCHOOL

In 1966 bestond het Goese Lyceum in Goes 100 jaar. Of beter gezegd: haar voorganger de Hogere Burgerschool, kortweg genoemd de HBS, was 100 jaar geleden in 1866 opgericht. Ter gelegenheid daarvan verscheen er een extra nummer van het blad 'De Loupe'. Volgens het onderschrift Officieel orgaan van de Goese Lyceumvereniging "VLAM".

De rector Dr. A. Schaper schreef een 'Ten geleide'. In 1863 had het tweede kabinet Thorbecke 'de wet op het Middelbaar Onderwijs' ingevoerd. Als gevolg hiervan ontstonden in 1864 de eerste Hogereburgerscholen. Binnen een jaar had Zeeland al twee van deze scholen. In februari 1864 ging in Middelburg de HBS van start en in hetzelfde jaar startte in april in Goes een HBS.

Het gemeentebestuur van Goes verzocht in 1863 aan de rijksoverheid een jaarlijkse subsidie van 10.000 gulden te verstrekken voor een op te richten HBS. Daarbij werd er vanuit gegaan dat ook les gegeven zou worden in de oude talen Latijn en Grieks. Deze vielen echter niet tot het middelbaar onderwijs, waartoe de HBS werd gerekend, maar tot het hoger onderwijs. Het rijk was bereid 5000 gulden per jaar te verstrekken.

De gemeenteraad van Goes besloot toen om dan maar niet te starten met een HBS. Dat vond de regering blijkbaar toch al te gortig. Op 31 januari 1865 kwam er een brief van Thorbecke, Minister van Binnenlandse Zaken (waar onderwijs toen bij was ingedeeld) dat de subsidie verhoogt werd naar 7000 gulden per jaar. Voorwaarde was wel dat er geen les gegeven zou worden in de oude talen.

Op 10 april 1865 schreven burgemeester en wethouders van Goes dat men akkoord ging. Er was een plantekening gevoegd voor een gebouw met een begroting van 30000 gulden. De gemeenteraad besloot tot aanstelling van leraren.

Op maandag 11 september 1865 was er een zitting waarop leerlingen konden worden ingeschreven. De lessen konden twee weken later al beginnen, op maandag 25 september 1865. Na een toelatingsexamen ging de dagopleiding met 39 leerlingen van start en de avondopleiding met 20 leerlingen.

Het nieuwe schoolgebouw was nog niet gereed. De opening van de school was op 25 september 1865 om 11.00 uur in een lokaal boven de Beurs op de Grote Markt in Goes. De lessen werden gegeven in de opgeheven Franse Jongensschool in de Lange Kerkstraat. Voor het nieuwe gebouw aan de Albert Joachimikade werd op 28 april 1866 door burgemeester Blaaubeen de eerste steen gelegd.

De school was alleen toegankelijk voor jongens. Uit een bericht in de Goesche Courant van 25 augustus 1871 blijkt dat dit aanleiding was voor een conflict. Burgemeester en wethouders besloten, tegen het advies van de schoolcommissie in, om vier dochters van 'Goese ingezetenen' toe te laten.

Toch was daarmee de kwestie nog niet afgedaan. Een paar dagen later lezen we in de Goesche Courant van 29 augustus 1871 het verslag van de gemeenteraadsvergadering. De verslaggever begint met 'Jl Zaterdag werd hier eene raadsvergadering gehouden, welke met regt interessant mag genoemd worden'.

De schoolcommissie stond uit vijf leden. Drie leden waren tegen de 'vermenging van jongens en meisjes in het middelbaar onderwijs'. Deze drie leden gingen daarbij in beroep bij de gemeenteraad. Het voorstel van het college was om de brief niet ontvankelijk te verklaren en het voorstel van het college te volgen om de meisjes toe te laten.

Eén van de raadsleden was het daarmee niet eens. Hij zat tevens in de schoolcommissie, en behoorde tot de meerderheid die de meisjes niet wilde toelaten. Een motie om de meisjes te weigeren werd met zes tegen drie stemmen aangenomen.

De argumenten tegen de toelating van meisjes werden met kracht verwoord door het gemeenteraadslid mr. Hanlo: "Weert, weert de meisjes! Want het is de ondergang der hoogere burgerschool. Laat de meisjes niet toe, want binnen een jaar is de hoogere burgerschool teniet."

Burgemeester Blaaubeen ging bij de Kroon in beroep om vernietiging van het raadsbesluit te vragen. De Kroon wees het beroep af. De meisjes, die reeds met de lessen waren begonnen, konden deze weer in oktober 1871 verlaten.

Het gevolg was wel dat de Franse Meisjesschool in 1876 werd omgevormd tot een HBS voor meisjes. In 1901 werd de HBS overgenomen door de rijksoverheid. Hierdoor werd de gemeente Goes van een grote financiële last verlost. Er werd zelfs beweerd dat door deze last de plannen voor de riolering niet konden worden uitgevoerd.

Foto: HBS aan de Albert Joachimikade te Goes.

TOON EN LEEN

De PZC heeft dagelijks een rubriek 'lezers helpen lezers'. Oproepen van allerlei aard kom je daar in tegen. Soms gaat de redactie op zoek naar het verhaal achter zo'n oproep. Op 18 september 2019 zo'n verhaal van Corrie van der Hart (72) uit Oostkapelle. Een foto van een voor haar onbekende jongeman die haar vader zijn hele leven bewaard had. Op de achterzijde de tekst 'Van Toon voor Leen'. Haar vader is Leen van der Hart. Maar wie is die Toon? Het moet een zeer dierbare vriend zijn dat hij die foto zijn hele leven heeft bewaard.

In het PZC-artikel komen we al wat informatie tegen. De 'Toon' op de foto is Toon Paauwe uit Wemeldinge. Een boomkweker die opgroeide in de Dorpsstraat te Wemeldinge. In zijn jonge jaren voetbalde hij bij de plaatselijke voetbalclub. De informatie komt van Rinus Dagevos, die de persoon op de foto herkende. Zijn moeder was bevriend met Leu van der Hart een zus van Leen aan wie de foto was geschonken. Dus een tante van Corrie, die de oproep plaatste.

Leen van der Hart werd op 23 september 1911 als Leendert van der Hart geboren te Kruiningen. Op 8 december 1938 huwt hij te Yerseke met de dan 26-jarige Dina Laurina Polderman, geboren in die plaats. Leendert is dan 27 jaar oud en van beroep timmerman.

De vader van Leendert was Francois van der Hart (geboren 31 oktober 1866) van beroep werkman. Moeder was Anna Stroosnijder (geboren 26 februari 1874). Zoals toen gebruikelijk staat er bij moeder vermeld 'zonder beroep'. Vader en moeder zijn op 6 mei 1897 gehuwd te Kruiningen, beiden zijn in dit dorp geboren. Op de huwelijksdag was Francois 30 en Anna 23 jaar. Het werd een 'vruchtbaar huwelijk' want in het PZC-artikel staat dat Francois en Anna 11 kinderen hadden. Het blijken er nog een paar meer te zijn.

Bijna een jaar na hun huwelijk wordt op 22 april 1898 een levenloos jongetje geboren. Daarna komen op 12 augustus 1899 Francina, 30 september 1900 Jannetje, 28 december 1901 Maria, 16 november 1903 Cornelis, 12 december 1904 Cornelia, 8 juni 1906 Leuntje, 10 januari 1908 Lena (zij zal op 2 april 1909 met 14 maanden overlijden), 27 oktober 1909 Jacoba Lena, 23 september 1911 Leendert. 13 februari 1915 Johanna en op 12 november 1917 wordt het jongste kind Adriana als enige in Wemeldinge geboren.

Bij de geboorte van het jongste kind was vader Francois 46 jaar en inmiddels gepromoveerd van werkman tot opzichter, zoals dat bij zijn beroep staat vermeld. Vermoedelijk is het gezin vanwege deze promotie in die periode van Kruiningen naar Wemeldinge verhuisd.

Maar wie was nu Toon Paauwe? En wat was zijn relatie tot Leen van der Hart? Toon werd op 2 maart 1911 te Wemeldinge geboren als Antonie Paauwe. Zijn vader was Cornelis Paauwe, oud 29 jaar en van beroep boomkwekersknecht. Zijn moeder was Adriana van Stel, en ook hier staat 'zonder beroep'. Toon blijkt een tweelingzus te hebben die ingeschreven wordt als Sophia Paauwe. Zes jaar eerder was op 19 september 1905 in het gezin Paauwe/van Stel al zoon Jacobus geboren. Toon huwt op 4 juni 1936 op 25-jarige leeftijd met zijn 23-jarige dorpsgenote Adriana Anthonisse.

Het is aannemelijk dat Leen van der Hart, die als 6-jarig jongetje van Kruiningen naar Wemeldinge verhuisde, met Toon Paauwe in Wemeldinge een vriendschap voor het leven heeft gesloten.

Later zijn Francois van der Hart en zijn echtgenote Anna Stroosnijder weer naar hun geboortedorp Kruiningen verhuisd. Op 18 april 1933 overlijdt Francois daar op 66-jarige leeftijd. Mogelijk werkte hij nog steeds, want als beroep staat ook hier 'opzichter'. Een oudedagsvoorziening als aow of pensioen bestond in 1933 nog niet. Het was aan het begin van de wereldwijde economische crisis. Zijn vrouw Anna Stroosnijder zal de Tweede Wereldoorlog nog meemaken. Op 18 juli 1950 overlijdt zij op 76-jarige leeftijd te Kruiningen. Zij overleeft daarmee nog haar dochter Leuntje die op 5 mei 1944 op 37-jarige leeftijd overlijdt.

Ruim negen jaar na de dood van zijn moeder overlijdt Leendert van der Hart op 8 oktober 1959 op 48-jarige leeftijd te Kruiningen. Als beroep staat dan vermeld ziekenfondsbede. In het Zeeuwsch Dagblad van 9 oktober 1959 vinden we het bericht van een verkeersongeval: 'De 48-jarige L. van der Hart, ziekenfondsbede te Hansweert, is gisteravond, toen hij in Vlakte (gemeente Kruiningen) op zijn fiets de rijksweg opreed, door een personenauto aangereden. De man - vader van drie kinderen - was op slag dood.' Zijn boezemvriend Toon zal hem veertig jaar overleven. Anthonie Paauwe overlijdt op 88-jarige leeftijd op 31 juli 1999 te 's-Heer Arendskerke. Hij is dan weduwnaar. In de PZC van 3 augustus 1959 plaatst de Voetbalvereniging Wemeldinge een advertentie. Ze delen het overlijden mee van Anthonie Paauwe, mede-oprichter, bestuurslid en erelid van de voetbalvereniging

Gepubliceerd 1 november 2019

[Link Facebook](#)

VAN GOSVASSE NAAR AUSTRALIË

Zo maar een mailtje over een foto van de Nieuwstraat in Goes die in de rubriek Bevelands Heem stond. Het was het begin van het verhaal van Thijs Uitterhoeve. In 1953 geboren in Gosvazze, een buurtschap bij Lewedorp, het betekent graszode. Of is het nu Hosvazze? In 2015 was het onderwerp van gesprek. De Heemkundige Kring De Bevelanden had geadviseerd om een viaduct in de Sloeweg de naam Gosvazze te geven. “Klopt niet” riep men in de gemeenteraadsvergadering van Borsele. “Iedereen zegt Hosvazze”. Het advies bleef toch met een ‘G’ die in het Bevelands als een ‘H’ wordt uitgesproken.

Terug naar de jaren vijftig van de vorige eeuw. Het waren de jaren van de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog. Veel Nederlanders zochten hun geluk in overzeese gebieden als Canada, Australië en Nieuw-Zeeland. Een oudere zus van de vader van Thijs was al vertrokken naar Canada.

Ook zijn ouders wilden met hun gezin, dat toen nog uit twee kinderen bestond emigreren naar Canada. Dat ging niet door omdat zijn moeder geelzucht kreeg en hierdoor Canada niet in mocht. Het werd toen Australië. Zo vertrokken Jan Jozef Uitterhoeve (29-2-1920 / 24-4-2005) en zijn vrouw Maria Johanna Koens (5-4-1927 / 23-5-2016), beiden geboren op Ovezande, met hun twee kinderen in 1954 naar het verre Australië. Op de foto poseren ze bij aankomst op het vliegveld van Sydney op de vliegtuigtrap. Gehuld in winterkleding in het zomerse Australië verwachtingsvol in hun nieuwe land.

Vader was huisschilder en had een goede en gedegen opleiding gevolgd in het Belgische Gent. In Australië vond hij werk als schilder van reclameborden, of zoals ze in het engels zeggen ‘Sign writer’. Hij onderhield ook de gebouwen op een munitiedepot van de staat. Moeder was - zoals toen gebruikelijk - huisvrouw.

Thijs noemt met lichte ironie Australië een ‘vruchtbaar land’. Na de twee kinderen die ze al in Nederland hadden werden er nog zes kinderen geboren. En dan is het leven in Australië voor een groot gezin erg duur. Sociale voorzieningen waren er niet. En een goede opleiding voor acht kinderen werd ook een kostbare zaak. Ondertussen werd in Nederland de verzorgingsstaat opgebouwd. Toen er zich een mogelijkheid voordeed om naar Nederland te repatriëren hebben de ouders van Thijs die mogelijkheid aangepakt met de gedachte dat de vooruitzichten in Nederland misschien toch wel beter zouden zijn.

Terugkijkend zegt Thijs nu: “Het was een hele onderneming en een bijzonder ervaring, desondanks hebben mijn ouders besloten te repatriëren naar hun vaderland.” De terugtocht ging met het Italiaanse passagiersschip de Angelino Lauro, een van oorsprong in Nederland gebouwde schip.

Op 8 september 1938 werd dit schip te Amsterdam als de MS Oranje te water gelaten. Dit luxe passagiersschip werd gebouwd voor de lijndienst tussen Nederlands-Indië en Nederland, maar deed tijdens de Tweede Wereldoorlog dienst als hospitaalschip. Na de oorlog 'repatrieerden' talloze personen met de Oranje van Indonesië naar Nederland op weg naar een nieuw 'thuis'. Het Scheepvaartmuseum noemt dit schip "het grootste, mooiste en snelste passagiersschip dat ooit op een Amsterdamse werf werd gebouwd". In 1965 werd het schip verkocht aan de Italiaanse rederij Flotta Lauro en ging het varen onder de naam Angelino Lauro.

In dezelfde periode werd er nog een Nederlands passagiersschip aan deze Italiaanse reder verkocht: de Willem Ruys. Dit schip kwam toen in de vaart als Achille Lauro. Een schip met een Zeeuwse geschiedenis. In 1938 werd op de scheepswerf van de Koninklijke Maatschappij De Schelde (KMS) te Vlissingen met de bouw van dit schip begonnen. Door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog bleef het onder bouwnummer 214 tot 1947 op de scheepshelling het stadsbeeld van Vlissingen domineren. In 1947 ging het schip de vaart in onder de naam Willem Ruys, genoemd naar de directeur van de rederij, de Rotterdamsche Lloyd, die op 15 augustus 1942 als gijzelaar en verzetsstrijder door de Duitse bezetter was gefusileerd.

Beide schepen zijn op een mogelijk dubieuze manier aan hun einde gekomen. Op 24 september 1979 is de Angelino Lauro uitgebrand en gezonken tijdens een storm midden op de Pacific Oceaan. Hetzelfde lot trof ook de Achille Lauro die op 30 november 1994 na een brand voor de Somalische kust zonk.

Het gezin Uitterhoeve was in 1954 met vier personen per vliegtuig - een oude Dakota - afgereisd naar Australië. Ruim tien jaar later kwam het tot tien personen gegroeide gezin terug vanuit Melbourne per schip. Kort na vertrek in hun loungehut nog even op de foto als afscheid van hun avontuur in Australië.

In Nederland heerste in de jaren zestig van de vorige eeuw woningnood. Het was bij aankomst moeilijk om huisvesting te vinden. Uiteindelijk kon het gezin zijn intrek nemen in een kleine woning aan de Schengestraat te Goes. Voor het grote gezin moest er 'brood op de plank' komen. Moeder ging in de avonduren werken in de garderobe van de schouwburg De Prins van Oranje te Goes. De vader van Thijs en zijn oom Kees gingen als uitsmijter werken bij dansgelegenheden Juliana aan de Beestenmarkt te Goes. En Thijs - toen een tiener - ging kranten en reclamefolders bezorgen.

Later vond het gezin een ruimere woning in de 's-Heer Elsdorpweg te Goes. In 1974 volgde een verhuizing naar Goes-zuid, in welke wijk Thijs nog steeds woont. Op 24 april 2005 overleed Jan Jozef Uitterhoeve op 85-jarige leeftijd te Goes. Zijn echtgenote Maria Johanna Koens overleed op 23 mei 2016 op 89-jarige leeftijd eveneens te Goes.

Gepubliceerd 3 november 2019

[Link Facebook](#)

WINKELS IN HET BUITENGEBIED

Sinds 1 november is de Agrimarkt als Zeeuws winkelbedrijf verdwenen. Na 49 jaar is het bedrijf overgenomen door het grootwinkelbedrijf Jumbo. Maar hoe begon dit winkelbedrijf als dochterondernemer van de boerenorganisatie CZAV?

Op 24 juni 1970 lezen we in dagblad de Stem over de feestelijke opening van winkelcentrum De Bussel in Goes-zuid. Maar er hing een bedrukte stemming. Burgemeester Huber begon zijn toespraak met 'Het is geen eenvoudige zaak deze openingsrede te houden.' Wat was er aan de hand? Juist daarvoor had de gemeente Goes aan landbouworganisatie CZAV vergunning gegeven voor de bouw van een agrimarkt in de omgeving van het nieuwe winkelcentrum. De burgemeester probeerde de pijn nog wat te verzachten. Hij had gehoord van de CZAV dat deze agrimarkt voor tweederde gevuld zou worden met de verkoop van land- en tuinbouwbenodigdheden en slechts voor een derde als supermarkt.

Maar waarom had de gemeente een vergunning gegeven als de burgemeester het eigenlijk toch niet zo'n goede ontwikkeling vond? Het was geen eenstemmige beslissing van het vijfkoppige Goese college. De burgemeester en wethouder Prins waren tegen de wijziging van het bestemmingsplan, dat nodig was om de Agrimarkt van start te laten gaan. De overige drie wethouders waren voor. Vervolgens ging met een krappe meerderheid de gemeenteraad in een vakantiemaand eveneens akkoord.

Drogist A. de Jong, secretaris van de winkeliersvereniging Goes-zuid vertolkte het gevoel van de winkeliers en een deel van de gemeenteraadsleden: 'Hoe integer ze ook konden zijn, drie wethouders konden nooit nee zeggen tegen de Agrimarkt, gezien hun belangen naast hun wethouderschap' Het wethouderschap was nog een parttimebaan. Voorzitter Kampman van de Goese Middenstandscentrale verwoordde het nog kernachtiger: 'wethouder Lindenbergh is voorzitter van de CZAV, wethouder Dijkgraaf is secretaris van het Landbouw Coöperatief Centrum en wethouder Roose verzorgde als vervoerder het vervoer voor de CZAV.'

Het beleid van de gemeente Goes was er in die jaren op gericht om het stadscentrum te versterken. Daarin paste geen winkelvestiging op een industrieterrein. Vlissingen stond hen daarbij als schrikbeeld voor ogen waar juist kort daarvoor een winkelcentrum was geopend langs de weg naar Middelburg. L.H. de Leeuw was fractievoorzitter van de PvdA-fractie in de Goese gemeenteraad. Later zou hij wethouder worden. Juist vanuit die partij werd vele jaren met tomeloze energie gestreden tegen de Agrimarkt. Tot aan de Raad van State werd er geprocedeerd. Ieder vierkante meter uitbreiding zorgde voor een felle polemiek.

De inwoners van Goes hadden minder moeite met de komst van de Agrimarkt. Het aantal klanten groeide en iedere keer werd de winkel uitgebreid door een stukje van het magazijn of de personeelskantine er bij te trekken. Vervolgens werd er aan de gemeente vergunning gevraagd voor uitbreiding van de personeelsruimte want het personeel kwam nu toch wel erg krap te zitten. Er ontstond een soort haat-liefde verhouding tussen het winkelbedrijf en de politiek. Uiteindelijk deed de Raad van State in 1982 de uitspraak dat de Agrimarkt niet verder mocht uitbreiden.

Ontwikkelingen aan de andere kant van de spoorlijn vroegen aandacht. Daar zat Fordgarage Adria aan de Marconistraat. Er waren al geruchten dat daar mogelijk winkels zouden komen. Er was een onduidelijk bestemmingsplan. De gemeente besloot in allerijl een wijziging van het bestemmingsplan op te stellen om dit tegen te gaan. Punt is alleen dat bedrijven die zich al gevestigd hebben in zo'n gebied ontheffing kunnen krijgen. Daarop werd in de garage snel een gedeelte als supermarkt ingericht.

Woedend reageerde wethouder De Leeuw in de PZC van 13 september 1980: 'Door dergelijke overvallen wordt het beleid van het gemeentebestuur ernstig in gevaar gebracht.' Het was niet te keren. Grootwinkelbedrijf Edah begon een winkel onder de naam Dubbelmarkt. Het was het begin van de meubelboulevard die niemand van de Goese politiek had gewild. Thans zit Jumbo op deze locatie. Dezelfde die nu de Agrimarkt overneemt. Wethouder De Leeuw weigerde zijn hele leven om een stap in de winkels van Agrimarkt en Jumbo te zetten. Hij bleef principieel zijn boodschappen in winkelcentrum De Bussel kopen.

Gepubliceerd 6 november 2019

[Link Facebook](#)

DE NIEUWSTRAAT IN GOES

De stad Goes is ontstaan als agrarische kern voor de aanvang van de bedijking van Zuid-Beveland in de twaalfde eeuw. De aanleg van dijken volgde op de stormvloed van 1134, waarbij onder andere ook gebieden ten noorden van Goes overstroomd werden. Eén van de door de overstroming veroorzaakte krekken wordt later getransformeerd tot de Goese Haven.

Het gebied kreeg zijn definitieve vorm in 1417 met het door Jacoba van Beieren gegeven privilege om Goes te omvesten en te omwallen. Daarvoor lag het gebied open. Er waren ter plaatse een haven, met een achterhaven, waarschijnlijk enkele boomgaarden en wat landbouwgrond. De aan het privilege verbonden werkzaamheden vonden kort daarna plaats. Goes was nadien een stad, die in staat was zichzelf te verdedigen tegen (in theorie) welke vijand dan ook.

Tot het begin van de negentiende eeuw zou dat gebied nauwelijks enige wijziging ondergaan. Aan de noord- en westzijde was de stadsomwalling aanwezig, in het oosten vormde de haven van Goes de grens en in het zuiden de Beestenmarkt en omgeving. Centraal in het gebied lag de 's-Heer Hendrikskinderenstraat, een doorgaande straat die vanuit de binnenstad naar de 's-Heer Hendrikskinderenpoort leidde. Vandaar uit kon de reiziger zijn weg vervolgen naar de dorpen in de Zak van Zuid-Beveland, naar Wolphaartsdijk en Noord-Beveland en naar Walcheren. Andere oude straten in het gebied zijn de haaks op de 's-Heer Hendrikskinderenstraat staande Stooftstraat, die leidde naar de in de vijftiende eeuw nog bestaande meestoof, de Ossenhoofdstraat tussen de 's-Heer Hendrikskinderenstraat en Wijngaardstraat en mogelijk het Rozemarijndijkje. De Ossenhoofdstraat dankte de naam aan een aldaar gevestigde slagerij.

Ten westen van de 's-Heer Hendrikskinderenstraat kwam het eerste bestemmingsplan van Goes tot ontwikkeling, de Nieuwstraat. Tot deze planmatige stadsuitleg, binnen de bestaande omwalling, werd besloten in 1594. Deze planmatige aanleg had alles te maken met het verdwijnen van het Kruisbroedersklooster uit de stad. In de tweede helft van de vijftiende eeuw kwam het in Goes tot Reformatie, waarbij voor het klooster geen plaats meer was. Het uitgebreide grondbezit kwam aan de stad. In de loop der eeuwen kwamen daar straten bij als het Noordeinde, de Cornelis Eversdijkstraat, de Molendijk en de Mattheus Smallegangesbuurt.

We richten ons op de Nieuwstraat, een nieuwe toegangsweg tot de stad Goes die pas aan het eind van de zestiende eeuw werd aangelegd, en dus een 'nieuwe straat' genoemd kon worden. Enkele weken geleden stond er een foto in onze rubriek Bevelands Heem van de Nieuwstraat. Een straat waar veel bedrijfsactiviteiten plaatsvonden. Het meest bekende is natuurlijk de vroegere schouwburg De Prins van Oranje. In 1771 gestart als herberg en kolfbaan in het huis 'De Prince'.

Hans van Oost, in 1944 geboren op het eiland Tholen, kan zich nog veel herinneren uit de periode dat hij van 1970 tot 2012 bij Schelde International werkte. Het bedrijf in sporttoestellen met wereldfaam was tot 1981 gevestigd in de Nieuwstraat schuin tegenover de schouwburg. Verschillende woningen behoorden tot dit bedrijf, zoals een woning waarin de administratie en de afdeling verkoop waren gevestigd. Voorheen zat daar glashandel Jobse, die een inrit op het achterliggende plein had, dat ook gebruikt werd voor opslag van materiaal voor een machinefabriek en een smederij.

Aan de andere kant van de inrit woonde Rinus Rentmeester. Volgens Van Oost een geweldige monteur van Schelde International met twee gouden handen. In 1981 verhuisde het bedrijf naar De Spijkerstraat op het industriegebied De Poel. Hans van Oost: "De Schelde is ooit begonnen aan de Turfkade als slagerij, werd daarna orgelbouwer en op het laatst fabrikant in sporttoestellen. Het bedrijf had allerlei pandjes opgekocht en omgevormd tot een fabriek. Het was echt een doolhof waardoor je zo naar de Nieuwstraat kon lopen." Voor opslag had De Schelde in de Stooftstraat een aantal grote gebouwen die eerst gediend hadden als graanpakhuis van de firma Janssen en aan het begin van de Nieuwstraat het enorme complex van Duvekot.

In de Nieuwstraat zat tegenover De Prins van Oranje, wagenmaker Kopmels, een bakkerij, Schipper landbouwmachines en later constructiebedrijf Adriaanse. De opstoppingen door vele vrachtwagens in de binnenstad van Goes waren na het vertrek van Schelde International in 1981 voor een groot deel opgelost. Zeker toen ook Garage Van Fraassen van de Nieuwstraat naar de Voorstad verhuisde.

Andere grote bedrijven die in de Nieuwstraat waren gevestigd en naar elders verhuisden waren meubelzaak Dingemanse, groothandel in groenten en fruit van Gebr. De Wit, verhuisbedrijf Geitenbeek, Fiatgarage en een straat verderop de Mercedesgarage van Burm. Veel van deze bedrijven zijn verdwenen of in een groter concern opgegaan. De 75-jarige Hans van Oost: "Schelde International werd Schelde Sports en werd vergenomen door concurrent JF-Group, dat daarna weer overgenomen werd door een Frans concern."

Een andere herinnering aan de Goese Nieuwstraat komt van Thijs Uitterhoeve. In 1967 is hij met zijn ouders vanuit Australië in Goes komen wonen. Het was de tijd van de woningnood. Om wat bij te verdienen ging Thijs folders en tijdschriften bezorgen. Hij leerde op zijn routes hierdoor Goes goed kennen en zag de stad veranderen. Het werd de tijd van de stadsvernieuwing waarbij gemeenten geld van de rijksoverheid kregen om oude gebouwen op te knappen en een nieuwe bestemming te geven.

Hij heeft straten als Pijntorensteaat, Sint Jacobsstraat, 's-Hendrikskinderenstraat en Nieuwstraat zien veranderen. “Soms bleef alleen de voorgevel overeind staan. Het hele gebied tussen de Beestenmarkt, Westwal, Zaagmolenstraat, Mattheus Smallegangesbuurt, Roosmarijnstraat en de Ossenhoofdstraat. Het was allemaal oud en begon te verpauperen. Hier en daar waren al open plekken waar reeds gesloopt was. Bedrijven trokken weg en vestigden zich elders.”

Aan de noordkant van de Nieuwstraat, dat toen nog Noordeinde heette, waren woningen onbewoonbaar verklaard en dichtgetimmerd. Daartussen stond nog Huize Den Berg, een woonvoorziening voor gehandicapten. Ook herinnert Thijs zich nog bakkerij Vleugel, brommer- en fietsenzaak De Regt en aannemersbedrijf Van Sabben in dit gebied.

De bedrijvigheid is nu uit de Nieuwstraat verdwenen. Het is een woongebied geworden, maar voor de bewoners uit de woonwijk de Goese Polder nog steeds de toegang tot de Goese binnenstad. Een straat die omgevormd zal worden tot een fietsstraat vanuit het noordelijk stadsdeel van Goes.

Foto: ansichtkaart van de Nieuwstraat in Goes, ongeveer 1940.

Gepubliceerd 11 november 2019

[Link Facebook](#)

JACOB KLAAIJSEN

Een verzetsstrijder uit Goes waar niet veel van is te vinden is Jacob Klaaijsen. Naar hem is de Jacob Klaaijsenstraat in Goes vernoemd. Waar woonde en werkte hij? En wat waren zijn verzetsactiviteiten? Na veel zoeken vinden we iets op internet. Op de website van de Oorlogsgravenstichting een bericht van zijn kleinzoon R.J. Boel dat op 16 maart op deze website was geplaatst:

“Hoe vertel je iets over iemand die je nooit hebt gekend? Als kleine jongen bij oma hing er een portret van een streng kijkende man, opa Klaaijsen, er werd nooit over hem gepraat. Vanaf het moment dat ik het me kan herinneren, 25 jaar na dato, tijdens dodenherdenking een altijd emotionele moeder en weer werd er niet gepraat. Op de lagere school, tijdens een geschiedenisles, hoorde ik van de meester dat de Jacob Klaaijsen straat vernoemt is naar mijn opa. Pas op veel latere leeftijd vooral met het bekijken van foto's praatte ik erover met mijn moeder. Mondjesmaat, met flarden. Niet alleen over de oorlog maar ook over de familie van mijn moeders kant.

Opa Jacob Klaaijsen is geboren in Princenhage bij Breda en trouwde op 28 november 1922 te Oudenbosch met de toen eveneens 23-jarige Maria de Leeuw. Weinig is mij bekend over deze periode. Wel liet moeder mij op een keer een foto zien van opa uit zijn diensttijd, gekleed in het wit, waarschijnlijk zat hij bij de keukenbrigade. Dit trof mij als zeer verrassend, daar ik vanaf mijn 18e werkzaam ben in de horeca.

Wonende in Ginneken-Bavel werd op 15 mei 1923 hun zoon Gerrit geboren. Een jaar later op 24 mei 1924 en inmiddels verhuisd naar Teteringen(?) werd mijn moeder geboren. Wat opa precies deed is mij eigenlijk nooit duidelijk geworden. In een bepaalde periode is hij wel commissionair geweest bij de Gruyter. Misschien dat ze op deze manier in het Zeeuwse terecht gekomen zijn in de periode tussen 1924 en 1935.

Inmiddels wonende te Goes, komende uit Hulst, werd op 22 november 1935 mijn jongste oom Rudi geboren. Het verhaal gaat dat opa op pad was voor het werk in Goes, en als goed katholiek bezocht hij de kerk waar op dat moment een uitvaart gaande was. Niets anders omhanden hebbende is hij meegelopen naar de begraafplaats net buiten het centrum. Die is gelegen in de Zuidvlietstraat waar op dat moment nieuwbouw plaats vond en zodoende kwam het gezin daar te wonen.

In Goes heeft de familie de oorlog meegemaakt. Wat opa precies deed in het verzet is mij, van de kant van de familie, niet duidelijk geworden. Wat ik weet is het volgende dat ik van mijn moeder te horen heb gekregen.

Oom Gerrit onttrok zich aan gedwongen tewerkstelling in Duitsland en zat ondergedoken. Zijn vader, mijn opa, werd gearresteerd. Met de belofte dat als oom Gerrit zich zou aangeven om alsnog te gaan werken in Duitsland zou opa vrijgelaten worden. Zo geschiedde het, ware het niet dat ze later beiden gearresteerd en afgevoerd werden. Ze hebben nog wel in Nederland in een kamp gezeten want of oma of moeder (misschien wel samen) mochten ze een keer bezoeken. Totaal nutteloze behandeling hebben ze ondergaan, vernederend en mensonterend. Met hem zeer zeer velen.....opa bedankt.”

Op een andere website vinden we dit verhaal:

“Klaaijssen was al een keer eerder gearresteerd geweest maar toen weer vrijgelaten. In februari 1944 werd hij (vermoedelijk) door verraad weer gearresteerd en naar Duitsland gevoerd. Op 17-05-1945 bezweek hij in een hospitaal te Rotenburg. Bij zijn eerste arrestatie werd bij hem een brief gevonden waardoor Leendert Serier, Marchaussee te Oostburg werd gearresteerd. Naar hem is Jacob Klaaijssenstraat in Goes genoemd. Was lid LO-Goes.

In 1943 werden een aantal Zeeuwse verzetsmensen opgepakt doordat ze verraden waren door Fransz Still. Fransz was getrouwd met een Nederlandse en deserteerde op 1 augustus 1943. De familie Stoorvogel uit Harderwijk wilde hem via de Pilotenlijn van de OD richting Frankrijk leiden. Hierbij belande Still in Zeeland. Hij kwam via de Goese Sam Buijs bij diens aanstaande schoonvader Jan Mol in Kapelle terecht.

In Kapelle leerde Still meer verzetsmensen kennen. Toen een aantal van hen het echtpaar Still over de grens wilde smokkelen liepen ze in Nieuw-Namen tegen de lamp. Tijdens het verhoor verraade het echtpaar Still de namen van hun helpers.

Dit leidde uiteindelijk tot de arrestatie van behoorlijk wat Zeeuwse verzetsmensen. Tijdens de golf van arrestaties die in de periode augustus september plaats vindt konden een aantal verzetsmensen de dans ontspringen door onder te duiken. De verzetsmensen die opgepakt werden werden blootgesteld aan wrede verhoren. Een aantal van hen heeft hierbij namen genoemd van andere personen uit het verzet.”

Tenslotte vinden we nog een heel recent artikel dat op 23 oktober 2019 is geplaatst op de website van de Westzaanse gemeenschap. Westzaan is een dorp dat in 1974 opging in de gemeente Zaanstad. Het is een interview met de op 18 maart 1921 geboren Marie Blommaart. Ze woont al tientallen jaren in Westzaan maar is geboren in het Zeeuwsvlaamse Lamswaarde. Haar ouders hadden een bakkerszaak. Ook op Wikipedia is haar verhaal te lezen. Als bij toeval wordt ze tijdens de Tweede Wereldoorlog betrokken bij het verzet. Ze heeft regelmatig contact met Jacob Klaaijssen. We citeren uit dit interview:

“Het verzet diende zich sluipend aan. Vanuit Goes kwam er een zekere Klaaijsen bij hen aan de deur. Hij controleerde of de voorraad in de winkel klopte met de verstrekte bonnen. Eind 1942 vroeg hij aan moeder Blommaart of ze een adres wist voor een onderduiker. Dat wist ze. Het bleef niet bij één onderduiker. „Voor die ondergedoken mensen waren voedselbonnen nodig. Die moest ik ophalen bij Jacob Klaaijsen in Goes. Op de fiets met de pont van Walsoorden naar Kruiningen, het was best een tocht. Ik nam onderin mijn fietstassen pakketjes mee zonder dat ik wist wat erin zat. Natuurlijk was me wel duidelijk dat ik iets deed wat niet mocht. We waren naïef, heel erg naïef. Ik was 22 jaar en zo groen als gras.”

“In de nazomer van 1943 diende het noodlot zich aan. De boodschap was: ‘Marie, je moet meteen naar Goes, er is op de boot naar Breskens iemand opgepakt met bezwarend materiaal over Klaaijsen, je moet hem waarschuwen’. Dat deed Marie. Ze kon in Kruiningen overnachten bij een vriendin van een zus. De boot gemist, dat bleek voldoende excuus. De daaropvolgende dag reed ze in de stromende regen naar Goes. Ze waarschuwde Klaaijsen. Tevergeefs. ‘s Avonds werd hij toch opgepakt. Hij heeft in Duitse concentratiekampen gezeten en is meteen na de oorlog overleden. Ze zegt: „Dat mijn moeder me naar Goes liet gaan terwijl er de hele dag geschoten werd, dat vind ik nog altijd moeilijk te begrijpen. Ze gaf me zelfs geld mee om ergens onderdak te vinden. Ze was fel anti-Duits, ik heb nog twee van haar schriften vol met krantenknipsels over de Jodenvervolging.”

“Op 16 september 1943 om 7 uur ‘s ochtends stond er een militair aan de voordeur, met zijn geweer in de aanslag. Een collega had post gevat bij de achterdeur. Ze doorzochten het hele huis, zonder iets belastends te vinden. ‘Mitkommen’, zeiden ze tegen Marie. Haar moeder tekende met haar duim een kruisje op haar voorhoofd: ‘God zegene u mijn kind’. In een overvalwagen werd ze voor verhoor naar de marechausseekazerne in Terneuzen gebracht. „Ze waren onvriendelijk. Bij het verhoor zat een tolk. Dat was handig, ik verstond Duits zodat ik even tijd had om na te denken als hij vertaalde. Ik heb gewoon alles ontkend. Wat had ik nou helemaal gedaan? Het was meer om mensen te helpen dan dat het verzet was.”

Gepubliceerd 12 november 2019

[Link Facebook](#)

JB

DE BEVELANDEN OMSTREEKS 200 NA CHRISTUS

Dankzij bodemonderzoek zijn we de laatste 70 jaren veel te weten gekomen over de ontstaansgeschiedenis van de Bevelanden en de omringende gebieden. Op basis van deze gegevens hebben wetenschappers een aantal landkaarten geconstrueerd die we de komende tijd zullen bespreken.

Vandaag beginnen we in het jaar 200 na Christus. In die tijd bestond de Westerschelde nog niet. Er was alleen de (Ooster)schelde en dat was toen nog een betrekkelijk smalle rivier. En verder waren er een paar kreken die landinwaards liepen. Zeeland had ook een veel groter landoppervlak dan nu en was deel van het Romeinse rijk. Dat immens uitgestrekte oppervlak was eigenlijk één groot zogenaamd kustveenmoeras (al het bruin op de afbeelding), met een strook duinen (geel) langs de Noordzeekust.

Zeeland werd in die periode bewoond door Germaanse stammen die bekend stonden als "de handelaren" (Friezen of Frisia). Ze waren overal langs de kusten in de wijde omgeving te vinden met hun zelfgemaakte forse roeiboten waarmee de familieclan handelswaar vervoerde.

Dat gebeurde allemaal op eigen risico. Hun handelswaar kon bestaan uit eigen productie, of (aangevuld met) een partij waardevolle zaken van elders. Ze voeren ermee over rivieren of langs de kust, en probeerden onderweg afnemers te zoeken die een goede prijs wilden geven. Veel hing daarbij af van het toeval.

Als het eten of drinken aan boord bijvoorbeeld op was, en ze kwamen al roeiend een boerderij tegen, probeerden ze bij de boer wat eten te kopen of ruilen voor iets wat de boer nodig had of begeerde. Zoals een kruik wijn, een mooi gelooide vacht, een mes, een slaaf of kappersbenodigdheden.

De Germanen hadden namelijk allemaal erg lang haar wat voortdurend verzorging nodig had, en zeker na de wekelijkse badbeurt. Zodoende was er altijd nood aan kammen en aan instrumentjes en verzorgingsproducten voor baarden, snorren en hoofdharen. En met een beetje geluk werden de handelaren dan ook uitgenodigd om te komen mee eten en overnachten in de boerderij. Uiteraard zal daar ook wel eens een wederzijdse verliefdheid uit zijn ontstaan.

Daarnaast waren er ook plaatsen - handelsknooppunten - waar handelaren elkaar ontmoetten. Eén van die plaatsen lag vlak bij het huidige Domburg, maar dan veel verder in zee. Deze plaats kreeg op een bepaald moment de naam 'Walacria'. Ook het hele gebied achter Walacria stond bekend onder dezelfde naam. Mogelijk hoorde ook de Bevelanden in die tijd tot Walacria.

Handelaren kochten in Walacria proviand voor de lange en gevaarlijke reis naar Engeland. En tegelijkertijd verkochten of ruilden ze hun handel met collega's uit andere landen die toevallig ook in Walacria aanwezig waren, zoals Arabieren, Zuid-Europeanen of volken uit het verre Noorden. Wellicht kwamen ze er ook veel goede bekenden tegen met wie ze een goed glas wijn of mede dronken.

Op de kaart is te zien dat het achterland van Walacria bestond uit veen en kreken. Dit veen zat vol met zout en zout was letterlijk goud waard. Het was onmisbaar om vlees en ander voedsel te pekelen waardoor het langer houdbaar werd en zodoende geschikt was om als proviand te dienen voor lange reizen over water.

Verder was Bevelandse veen omstreeks het jaar 200 eigenlijk vooral geschikt om vee op te laten grazen, en dan met name schapen en runderen. Vorig jaar werden bijvoorbeeld op Kapelle de overblijfselen gevonden van een houten boerderij uit deze tijd.

Bij Germaanse stammen was het de gewoonte dat de echtgenote de sleutels van het huis en van de voorraadkisten aan een riem rond haar middel bij zich droeg. We weten ook dat hun boerderijen waren gemaakt van palen, twijgen en leem. De bouwsels gingen nooit erg lang mee. Vaak brandden ze af, soms door plunderingen en brandstichting, soms door ongelukken. En anders waren ze na hooguit dertig jaar volledig weggerot.

De samenleving bestond in deze periode uit meerdere bevolkingslagen. Er waren edelen, vrijen, horigen en slaven. De meeste slaven waren oorlogsbuit uit verre gebieden. Een goede slaaf was behoorlijk veel geld waard en veel handelaren werden erg rijk van de slavenhandel, ook al omdat er altijd overal hoge nood was aan slaven.

Slaven werden aangekocht om het zware en eentonige werk te doen waarvoor we tegenwoordig mensen in loondienst nemen die we zo min mogelijk willen betalen. Omstreeks het jaar 200 na Christus zullen slaven gebruikt zijn voor het afsteken van het Bevelandse veen (daring) en het verbranden er van, zodat er uiteindelijk zout over blijft. Op 's Heer Abtskerke zijn 6 daring ovens gevonden uit deze periode. Mogelijk woonde er ook op de ontdekte boerderij van Kapelle een rijke familie die behalve schapen en runderen ook een aantal slaven bezat voor de zoutwinning. Misschien was de heer des huizes handelaar die handelde in zout en wol. En terwijl hij op reis was met zijn schip en eventueel zijn favoriete tafelslavin, was zijn vrouw heer en meester in huis en hof.

Sommige wetenschappers denken dat alleen de Romeinen het recht hadden veen af te graven. Vast staat dat in de Romeinse tijd de zoutwinning fors toenam, vooral doordat er meer vraag was door de aanwezigheid van omvangrijke Romeinse legers. Maar het lijkt logischer dat de Romeinen het zware werk over lieten aan de (slaven van de) oorspronkelijke bevolking en tijdens de bezettingsjaren gewoon een deel van de zoutopbrengst in natura opeisten voor zichzelf.

Slaven werden net zo goed behandeld als andere zaken die een hoge waarde vertegenwoordigden, zoals paarden en koeien. Een slaaf was meestal duur in aanschaf en een verstandige eigenaar zorgde er voor dat zijn slaaf zo lang mogelijk in goede conditie bleef, zodat hij zijn waarde behield als hij eventueel verkocht moest worden wegens (tijdelijk) geldgebrek. Want het geluk kon elke dag keren.

Daarnaast waren er ook zogenoemde tafelmanagers (slavinnen) die hun rijke eigenaar en zijn gasten moesten voorzien van eten en drinken. Ze moesten ook de snotkommen ronddragen. Zowel de gasten als de eigenaar en zijn familie rochelden en spuugden tijdens de maaltijd spuug en snot in kommen die de tafelmanager moest aandragen en leeg maken.

Een tafelmanager hoefde niet het graan te malen of de koeien te melken. Haar taak was om haar meester seksueel aan zijn trekken te laten komen in het bijzijn van zijn gasten, zodat hij zijn gasten kon laten zien hoe mannelijk hij was. Ze moest dus vooral zeer aantrekkelijk zijn. En ze was het exclusieve bezit van haar eigenaar.

Het was ook mogelijk om financiële schulden af te lossen door een kind als slaaf aan te bieden. Je kon je kind eventueel vervroegd vrijkopen wanneer je weer genoeg geld had. Maar dat gold alleen voor wie behoorde tot de vrije mannen. Een vrije man - en ook een edele - was de absolute alleenheerser over zijn familie. Hij kon ze dus ook verkopen als slaaf zonder dat iemand hem mocht tegenspreken. Zijn wil was wet.

Horigen waren mensen (families) die geen eigen grond in bezit hadden. Ze konden overleven door het land te bewerken van en voor een edele. Ze waren niet vrij en moesten voor alles de toestemming vragen van de edele. En de edelen tenslotte waren mensen die via oorlogen en plunderingen veel bezit hadden verworven.

De meeste bezittingen van de edelen waren uitsluitend bedoeld om weg te geven. Door een prachtige gouden mantelspeld als geschenk te geven, kon je een eeuwige vriendschap of een handelsrelatie kopen. Door een stuk grond als geschenk te geven, kon je de eeuwige toewijding van een belangrijke familie kopen.

Via het uitwisselen van kostbare geschenken, en uiteraard ook via het uithuwelijken van vrije en edele dochters, ontstond op den duur een gemeenschap van edelen en vrije mannen die allemaal verwant en/of bevriend waren. Deze verwantschappen strekten zich uit langs grote gebieden van de Noordzee kust en dus ook tot in een deel van Engeland.

Het verhaal van de bewoners op Zuid-Beveland rond het jaar 200 na Christus heeft geen gelukkig einde. Al omstreeks het jaar 230 begint de zee vermoedelijk steeds woester te worden. Ze breekt op een aantal plaatsen door de duinen en overstroomt het achterliggende (afgegraven) veengebied waar het vee graast en de slaven bezig zijn met de zoutwinning.

Wellicht kwamen de overstromingen in fases, waardoor de bewoners de kans kregen hun bezittingen te verschepen naar elders. We kunnen hun sporen terugvinden langs de kust van Engeland, Schotland, Vlaanderen en Noord-Frankrijk. Het is mogelijk dat ze gewoon bij familie daar gingen wonen. Het is ook mogelijk dat ze het gebied veroverden op plaatselijke stammen. Dat leverde dan meteen slaven op, en dus geld, plus een aantal horigen die van hun nieuwe heerser op hun voormalige eigendom mochten blijven wonen en boeren, maar niet langer meer vrije mensen waren.

Uit bodemonderzoek blijkt in elk geval dat het hele gebied achter de Zeeuwse duinenrij op een bepaald moment met een dikke laag zeeklei werd bedekt. Dat maakt het aannemelijk dat er een tijd lang niets dan water was. Misschien duurde die situatie zelfs wel honderden jaren. En al die tijd bleven de duinen gewoon bewoond, en lag het handelsknooppunt Walacria als een eiland midden in de Noordzee.

Toch zal het lastig geweest zijn voor de machthebbers om hun rijke opbrengsten uit het kostbare zoute veen zomaar te laten liggen. Het kan dus best zijn dat ze nog zo lang mogelijk geprobeerd hebben om zout te blijven winnen. En in dat geval moet er toch een vorm van bewoning gebleven zijn. Tenzij het werkelijk onmogelijk en ondoenbaar was om dat veen te bereiken.

De afbeelding van de bodemkaart bij dit verhaal komt uit de beeldbank van Rijkswaterstaat.

Gepubliceerd 21 november 2019

[Link Facebook](#)

JB

DE BEVELANDEN TUSSEN DE JAREN 200 EN 675.

Omstreeks het jaar 200 na Christus waren de Bevelanden onderdeel van een uitgestrekt, aaneengesloten veengebied wat volledig vast lag aan Walcheren en Zeeuws-Vlaanderen. De relatief smalle (Ooster)schelde vormde een natuurlijke grens met Schouwen, Tholen en Brabant.

De belangrijkste bron van inkomsten was zoutwinning, afkomstig uit het zoute veen. Dat werd afgegraven, gedroogd en vervolgens verbrand. De as werd met water vermengd en ingedroogd tot zout. Dat zout was onmisbaar om voedsel te pekelen, zodat het langer houdbaar bleef. Zout was veel geld waard en de Bevelandse zoutboeren waren vermoedelijk zo rijk dat ze al het vuile werk konden laten opknappen door slaven.

Omdat transport alleen per schip mogelijk was, woonden de meeste mensen langs de waterlopen. En logischerwijs werd in eerste instantie dus ook als eerste het veen langs de waterlopen afgegraven. Maar daardoor kwam de bodem vlak langs de waterlopen dieper te liggen - onder de zeespiegel. Misschien waren de bewoners zich bewust van de gevaren daarvan, misschien kon het ze niks schelen en dachten ze alleen aan het verslavende snelle geld. Je kon tenslotte morgen dood zijn.

In elk geval werd kort na het jaar 200 de zee steeds woester. Er kwam steeds meer zeewater door de nauwe monding van de Oosterschelde en dat water vond al gauw permanent zijn weg in de lager gelegen afgegraven veengronden. Sommige onderzoekers beweren dat alle 'oorspronkelijke' Bevelanders in deze periode als groep zijn verhuisd naar Engeland. Deze uitgeweken mensen en hun nakomelingen zouden vervolgens niet meer zijn teruggekeerd naar de Bevelanden.

Maar op de bodemkaart van omstreeks 350 na Christus (zie afbeeldingen) zien we dat er nog altijd veengebieden zijn. Het zijn de donkerbruine plukken met er omheen schorren (fel groen) en daar omheen liggen uitgestrekte slikken (licht groenblauw).

Bij één van die veengebieden ligt 's Heer Abtskerke en daar zijn bij opgravingen zes veenovens "uit de Romeinse periode" gevonden. 's Heer Abtskerke lag omstreeks het jaar 200 niet bepaald vlak langs de Schelde. Maar toen het land begon te overstromen, veranderde dat. Nog eens 150 jaar later (zie de andere afbeelding) zijn alle veeneilandjes bedekt met slik. Dat betekent dat ze een tijd onder water hebben gestaan.

Het is dus best mogelijk dat een aantal families gewoon door zijn gegaan met de zoutwinning, ook al was er een toenemend risico om te verdrinken. Misschien hebben ze hun boerenschuren op palen gezet, misschien woonden ze er alleen in gunstige seizoenen en hadden ze ook nog één of meerdere boerderijen elders, waar het wel veilig voor het water was.

Zeeuwen die naar Engeland emigreerden zullen er wellicht eerst hebben moeten vechten met de Britten. En als ze wonnen, leverde dat niet alleen de grond en waardevolle bezittingen op van de oorspronkelijke bewoners, maar meestal ook slaven die dan weer voor goud geld verhandeld konden worden. Iemand doden was soms onvermijdelijk in een gevecht, maar een gezonde sterke volwassene leverde meer geld op als slaaf dan als vlees voor de raven.

We weten alleszins dat de Germaanse stammen die op het einde van de Romeinse tijd langs de Noordzee woonden, allemaal aan elkaar verwant waren. Uit handelscontacten ontstonden vriendschapsbanden die bekrachtigd werden door onderlinge huwelijken. Zo ontstond langs het hele kustgebied van de Noordzee het volk van de Ingvaeones.

Ze hadden allemaal dezelfde cultuur en spraken een taal die tegenwoordig nog terug is te vinden in de Zeeuwse en Scandinavische klanken en in de Engelse basistaal.

De Ingvaeones hadden net als alle Germaanse stammen een natuurgodsdienst. Alles wat sterker, krachtiger en machtiger was dan zichzelf, ervoeren ze als 'goddelijk'. En alles wat ze niet konden begrijpen, zoals geschreven taal, moest heel zeker magische krachten bezitten.

Als handelaren hadden ze een avontuurlijk leven. Ze wisten vaak nooit hoe de dag zou eindigen. Het kon vredig zijn of ze konden beroofd worden en gedwongen worden te vechten voor hun leven. Het zelfde gold voor hun achterblijvende vrouwen en kinderen, die als slaven afgevoerd konden worden.

Voor de Ingvaeones was de zee heel zeker goddelijk, dat kon niet anders. Maar ook ontzagwekkende mensen konden gelijk zijn aan de goden. Eén van hun belangrijkste goden werd Yng of Yngvi genoemd. En wanneer ze duidelijk wilden maken dat iets 'behoorde tot de heer' dan gaven ze het woord de toevoeging 'ing'. Die heer kon een god zijn zoals Yngvi, of een persoon die verondersteld werd 'gelijk aan Yngvi' te zijn. Ontzagwekkend dus. En vrij.

Ingvaeones maakten onderscheid tussen enerzijds slaven en horigen en anderzijds kon-ingen, edel-ingen en vrijel-ingen. De slaven en horigen waren oorlogsbuit. Ze hadden het gevecht verloren en waren dus minder dapper, minder brutaal, minder ontzagwekkend en dus niet 'ing'.

Daarnaast zwommen er in de wateren ook vissen die 'ing' waren zoals haring, wijting, paling, bokking en spiering. Mogelijk danken ze hun naam aan een veronderstelde relatie met de god van het water. Er zijn ook onderzoekers die beweren dat Engeland eigenlijk Yngviland was. Of Ingeland. En de Engelse taal zou dan Ing-lish zijn.

De goden van de Ingvaeones werden vereerd op heilige plaatsen en in tempels met hun afbeeldingen. Als een bepaalde god moest meewerken aan de goede afloop van een geplande onderneming werden soms kostbare offers gebracht, zoals runderen, paarden of slaven die op een rituele manier (op het strand) werden gedood.

Zoals intussen algemeen bekend is, werd ook de godin Nehalennia in Zeeuwse tempels vereerd. Nehalennia ziet er uit als moeder de vrouw die thuis de wacht houdt met de herdershond, soms met één van haar jonge kinderen en met een mand mooie appels. Mogelijk was ze de godin die waakte over de achtergebleven huisvrouwen en haar kleine kinderen als hun mannen per roeiboot op handelsreis waren.

De meeste wetenschappers gaan er veiligheidshalve of misschien eerder gemakshalve van uit dat er op de Bevelanden geen leven mogelijk was in de vroege Middeleeuwen. Dat komt hoofdzakelijk door het ontbreken van bodemvondsten (boerderijen) uit die periode, en door het ontbreken van geschreven bronnen over de Bevelanden in deze tijd.

Maar de verhalen over de rijkdom en glorie van de Bevelandse zoutboeren uit de Romeinse tijd zullen ongetwijfeld al die eeuwen de ronde zijn blijven doen bij het haardvuur en op familiefeestjes verspreid langs de Noordzeekusten.

En elke keer als ze met hun handelsroeiboten de Schelde op roeiden, zullen ze de schorren gezien hebben, en gedacht hebben aan al dat potentieel wat daar nu onder een dikke vette laag drek en derrie lag te wachten op de eerste die er opnieuw zou gaan wonen. En die goud geld zou gaan verdienen, moest hij een paar slaven hebben voor het zware ontginningswerk.

Uiteindelijk zullen Wimeld, Sabbe en Bisilo of hun voorouders er aan begonnen zijn. Iemand moet de eerste geweest zijn die begon te graven in het slik, op zoek naar de dar-ing, de zouthoudende veenlaag van de goden. Wie weet was hij zelfs zo slim om het slik op een berg te gooien met wat versterkend materiaal erbij, waardoor een vliedberg ontstond waarop je bij hoog water droge voeten hield. Gelukkig hielp de natuur ook een handje mee want kreken verzandden en vormden natuurlijke dijk-eilandjes waarop een voorzichtige vorm van landbouw mogelijk werd. En een eigen graanvoorraad hebben was toch handiger dan alles elders te moeten gaan aankopen.

De namen Wimeld, Sabbe en Bisilo zijn niet willekeurig gekozen. Volgens wetenschappers zijn de dorpen Wemeldinge, Oud-Sabbinge en Biezelinghe vernoemd naar mannen met deze namen die wellicht ooit met hun familie, hun veestapel en hun slaven op die locaties woonden. Verder weten we er niets van, maar vermoedelijk waren het lokale edelingen.

Daarnaast kennen we natuurlijk ook Kruiningen en Kloetinge, maar volgens wetenschappers zijn deze plaatsen niet ontstaan uit een mannaam. Kloetinge verwijst naar een kloot. Of beter gezegd, een kloot met ontzagwekkende, goddelijke kenmerken. De kloot van de heer. Kruiningen verwijst naar een goddelijke kruin, een crune. Het is verleidelijk te gaan fantaseren over de betekenis voor de Ingvaeones van deze wellicht heilige en ontzagwekkende plaatsen.

Plaatsnamen die eindigen op 'ing(e)' zijn ook in overvloed te vinden in de buurt van Calais. We vinden daar bijvoorbeeld Zeeuws klinkende dorpsnamen als Grevelingen en Peuplingues. Langs de Nederlandse kust naar het noorden vinden we onder andere Vlaardingen, Scheveningen en Harlingen. In Engeland en Schotland is er later vaak 'ton' aan toegevoegd. We kennen 'ton' tegenwoordig in de betekenis van 'town'. Denk bijvoorbeeld aan Islington, Wellington of aan Reading en Worthing.

De afbeeldingen (bodemkaarten) bij dit verhaal zijn afkomstig uit de beeldbank van Rijkswaterstaat.

Gepubliceerd 1 december 2019

[Link Facebook](#)

EEN JONGENSROOM

Een jongensdroom, zo zou je het verhaal van de Avontuur kunnen noemen. Het is het verhaal van de Stichting Zeeuwse Klipper Avontuur. De aanleiding was een berichtje op facebook over dit schip. Daarop reageerde een mevrouw uit Goes. Haar vader Guus van Hecke (13 juni 1939 / 20 december 2017) was de stuwende kracht bij de oprichting van deze stichting. Alles draaide om een oud zeilschip, een klipper die in 1914 werd gebouwd voor de vaart op de Rijn en de Zeeuwse stromen. We gaan op onderzoek en vinden foto's en een boek 'Een veger wind', de geschiedenis van vier Zeeuwse klippers. In dit boek uit 2011 het verhaal van de Avontuur.

Guus van Hecke was een schipperskind uit Rotterdam. Zijn familie zat al vele generaties op de Rijnvaart. Zijn vader was kapitein op het sleepschip Tahiti voor een Nederlands-Zwitserse onderneming. Tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog kwam het schip in de buurt van de Lorelei door oorlogsgeweld tot zinken. Vader, die al op leeftijd was, besloot toen te stoppen met varen. Het betekende het einde van een familietraditie.

Toch bleef het water de jonge Guus trekken. Hij werd actief bij de zeeverkenner, nu een onderdeel van scouting. En varen werd zijn lust en zijn leven. Hij heeft altijd op een tjalk gevaren. Aanvankelijk wilde Guus piloot worden, maar met de opleiding moest hij stoppen wegens te weinig vlieggevoel. Uiteindelijk zou hij een carrière in het maatschappelijk werk krijgen. Dat werk bracht hem eind jaren zestig in Goes waar hij hoofd werd bij het Sociaal Centrum. Daar ontmoette hij zijn collega Rien van Boven (1952) met wie hij de passie voor de zeilvaart deelde.

Guus en Rien kregen het idee om een oud vrachtschip uit de zeilvaart te kopen om daar chartervaarten mee te gaan maken voor de sportvisserij. Na wat onderzoek deden ze op 2 maart 1983 een oproep in een landelijk radioprogramma. Tien dagen later gingen ze naar Amsterdam om een schip te bezichtigen. Het lag daar in de haven onder de naam Da Cape. Het was in 1914 op de werf van de Gebr. Geleijns te Roodevaart, een buurtschap bij Moerdijk, gebouwd onder de naam 'Avontuur' voor de Zeeuwse wateren.

Eigenlijk kon het niet beter. Een schip dat in Zeeland had gevaren kwam weer terug naar deze provincie. Het schip stond op de nominatie om gesloopt te worden. Er werd een stichting opgericht en het schip werd tegen de sloopprijs gekocht. De oorspronkelijk naam Avontuur werd aangebracht met Goes als thuishaven. Bart Kloek (1943) werd benaderd als technische man, hij had een machinistenopleiding. Na veel gesleutel in de machinekamer kon het schip weer varen.

De initiatiefnemers Guus van Hecke en Rien van Boven gingen naar de Zeevaartschool in Vlissingen om een schippersdiploma te behalen. Mede door hun vaarervaring was dat snel behaald. Het schip kwam te liggen in de haven bij betonfabriek Haringman te Goes. Er volgden jaren van restauratie waarbij een werklozenproject werd ingeschakeld.

Ruim een jaar na de aankoop - in 1984 - werd de eerste proefvaart gemaakt. Als een vorm van 'goodwill' werden via de gemeente Goes een aantal bijstandsmoeders met kinderen een korte vakantie aangeboden. Vooral die eerste jaren liep het schip nog al wat schade op. Om de restauratie, de schades en het onderhoud te kunnen betalen werden er vaartochten georganiseerd. Er kwamen sponsors en Guus wist bij verschillende fondsen subsidie te krijgen. Hij hield er de bijnaam 'Guus subsidie' aan over.

De volgende stap was het zoeken van een waardige ligplaats, tenslotte was het inmiddels een bekend varend cultureel erfgoed geworden. Die werd gevonden in de toenmalige Houthaven in Goes. Guus was ook politiek actief in die gemeente. Hij kreeg het gemeentebestuur mee waardoor de Avontuur een vaste ligplaats kreeg in de Houthaven Goes. In 1986 werden door Guus van Hecke en Rien Koster daarvoor de 'Schippervereniging Houthaven Goes' opgericht. Nog steeds wordt een deel van deze haven verhuurd als ligplaats voor oude bedrijfsvaartuigen.

De Avontuur behoort tot de laatste generatie binnenvaartschepen die nog als zeilschip werden gebouwd. In 2019 is het schip nog met een forse subsidie van o.a. de gemeente Goes en de provincie Zeeland gerestaureerd, waarna het nu ook aan alle veiligheidseisen voldoet. Op deze wijze blijft een stukje varend cultureel erfgoed behouden.

Op 20 december 2017 is Guus van Hecke op 78-jarige leeftijd te Goes overleden. Het Zeeuwse blad voor de oude zeilvaart Consent schrijft in een memoriam dat Guus met recht de peetvader van het Zeeuws maritiem erfgoed genoemd mag worden. Geroemd worden zijn vasthoudendheid en inspiratie voor vrijwilligers en overheden die van onschatbare waarde waren voor het behoud van historische schepen.

Foto 1: Guus van Hecke in oktober 1997.

Foto 2: Een schaalmodel van de Avontuur.

Foto 3: Aquarel van de Avontuur door Jan Neef (geb. 7 september 1923).

Foto 4: De Avontuur zoals deze de afgelopen jaren op de Zeeuwse wateren was te zien.

Naschrift:

Overlijdensbericht Marjolijn Dreesman - Ehrens

PZC Provinciale Zeeuwse Courant

Toen op de facebookpagina Rondje Goes de foto van de zeilklipper de Avontuur verscheen kwam er ook een reactie van Marion-de Putter-van Hecke. Zij is de dochter van Guus van Hecke over wie dit verhaal is geschreven. Na een gesprek heb ik op grond van haar informatie een artikel geschreven met als doelstelling een stukje Bevelandse geschiedenis over het varende erfgoed te schrijven. Daarbij viel mij op dat op pag. 217 van het boek 'Een veger wind' vermeld staat dat Guus van Hecke gemeenteraadslid is geweest in Goes en dat hij mede hierdoor het gemeentebestuur van Goes bereid vond om de Houthaven te gebruiken als lidplaats voor oude bedrijfsvaartuigen. Zijn inspanningen hiervoor zijn evident doch hij is nooit gemeenteraadslid geweest. Guus was wel in de lokale politiek actief, o.a. als afdelingsvoorzitter van de PvdA Goes. Zijn toenmalige echtgenote Marjolijn Ehrens was gemeenteraadslid. Ik weet uit eigen ervaring dat in die eerste jaren Marjolijn ook een belangrijke rol vervulde bij de exploitatie van dit schip. Vaak genoeg heb ik haar er destijds over gehoord dat ze meeding op een vaartocht om te koken. Het ligt dan ook voor de hand dat zij samen met Guus – ieder vanuit de eigen positie – gewerkt hebben aan de plannen voor de Houthaven.

Bovenstaande had ik in één zin vermeld en daarbij de naam van Marjolijn genoemd. Blijkbaar was dit een heel gevoelig punt want op 4 en 5 november 2019 ontving ik diverse e-mails van Marion de Putter dat ze absoluut niet wilde dat de naam van Marjolijn genoemd zou worden. Op een gegeven moment wilde ze dat haar naam, als aangever van de informatie, uit het artikel gehaald zou worden. Nadat ik dat gedaan had wilde ze alsnog dat de naam van Marjolijn uit het artikel geschrapt zou worden. Ze had er spijt van dat ze medewerking had verleend aan dit artikel. Het bleek duidelijk dat het niet haar bedoeling was een historisch juist artikel te publiceren maar een eerbetoon aan haar vader Guus van Hecke.

Deze gang van zaken betreur ik ten zeerste en vind ik eigenlijk ook onacceptabel. Uit piëteit met alle betrokkenen heb ik tenslotte toch bij de publicatie op facebook de namen van Marjolein Ehrens (die inmiddels al zo'n 30 jaar gehuwd was geweest met Ruud Dreesman) geschrapt, evenals de naam van Marion de Putter-van Hecke.

Met dit naschrift voor het Gemeentearchief Goes hoop ik de werkelijke situatie voor het nageslacht te hebben bewaard.

FdK

Gepubliceerd 2 december 2019

[Link Facebook](#)

JB

DE BEVELANDEN TUSSEN DE JAREN 650 EN 800.

Dit is het vervolg op twee eerdere verhalen over de vroege geschiedenis van de Bevelanden vanaf ongeveer 200 na Christus. Rond het jaar 650 lagen de Bevelanden aan de uiterste grens van Frisia, het Friese Rijk. Dat was een samenwerkingsverband van vrijgevochten Germaanse stammen die gespecialiseerd waren in handel per schip. Hun handelsgebied lag op de Noordzee tot aan het verre Noorden, maar daarnaast gingen ze ook tot diep in het Europese vasteland via de Europese rivieren. Hun woongebied liep van het noorden van Denemarken tot aan het Zwin. Vanaf het Zwin waren de Franken de baas. Maar in 690 werd de Friese koning verslagen en was Frisia definitief in handen van de Franken. Dat had verregaande gevolgen voor de bewoners van de Bevelanden.

Het is moeilijk om een correct beeld te krijgen van het dagelijks leven in deze periode. In een heldenverslag van een Frankische veroveraar lezen we bijvoorbeeld dat hij had bevolen om alle vrouwen en kinderen gevangen te nemen en ze als slaven te verhandelen. En alle mannen die groter waren dan de Frankische veroveraar moesten een kopje kleiner gemaakt worden.

In werkelijkheid zullen ze vermoedelijk inderdaad gevangen genomen zijn. Maar vervolgens zullen ze de kans gekregen hebben om zichzelf vrij te kopen van slavernij. In ruil voor al hun kostbaarheden en al hun land mochten ze dan blijven wonen op hun voormalig land, op voorwaarde dat zich braaf zouden onderwerpen aan de nieuwe Frankische heerser. Weigerden ze dat, dan werden ze verkocht als slaaf. Op dezelfde manier zal de resterende Bevelandse boerenadel gevangen zijn genomen. Ook zij zullen dezelfde keuze hebben moeten maken. Trouw zweren aan de nieuwe heerser en zijn bevelen opvolgen, of als slaaf verkocht worden - of vermoord worden.

Veel edelen (destijds sprak men over edelingen) zullen knarsetandend voor de nieuwe heerser hebben gekozen, want dan behielden ze hun privileges. Het zelfde geldt voor de minder rijke vrije boeren die voortaan geen landeigenaar meer waren maar horigen. Ze mochten hun voormalig eigendom blijven bewonen maar ze moesten belasting betalen en hadden voortaan toestemming van hun eigenaar nodig als ze ergens heen wilden. In ruil daarvoor werden ze beschermd door een Frankische edele.

Maar daar bleef het niet bij. De Franken waren bekeerd tot het Christendom en wilden dat iedereen in het veroverde gebied zich ook bekeerde tot het ware geloof. In 690, kort na de verovering van Frisia, roeide de diepgelovige monnik Willibrord voor dat doel samen met een aantal metgezellen vanuit Engeland naar de Walcherse duinen.

Hij had ook timmerlieden en andere specialisten aan boord, want het was de bedoeling om een (houten) klooster te gaan stichten. Hij sprak dezelfde taal als de Zeeuwen, namelijk Ingvaeoons. De Franken hoopten dat dit minder weerstand zou opwekken dan wanneer een Frankische missionaris op de Ingvaeones losgelaten zou worden. Want de bevolking stond bekend als bijzonder ruw en weerbarstig.

De Zeeuwse Ingvaeones wisten heel goed dat er Christelijke gelovigen bestonden. Ze vonden het alleen een beetje flauwekul. Christenen vereerden een boek. Ingvaeones keken naar een boek zoals een kleuter dat doet. Ze hadden niet echt een besef van wat een boek was maar ze vonden al die letters wel fascinerend.

Voor de Ingvaeones waren letters symbolen met magische krachten, net zoals andere symbolen die ze op amuletten droegen en verhandelden. Maar hun eigen natuurgoden waren in hun ogen veel machtiger en ontzagwekkender dan een boek, vonden ze. En dat stond los van het feit dat het Christendom de religie was van de gehate bezetter.

Volgens de heldenverhalen die later op schrift gesteld werden, had Willibrord uiteindelijk een aantal ontzagwekkende mirakels nodig om serieus genomen te worden. Twee daarvan zijn nog altijd bewaard gebleven. Het ene is het mirakel van de waterput van Zoutelande met genezend water, wat spontaan opwelde toen Willibrord daar was. En er was het minstens zo groot mirakel toen Willibrord in de buurt van Vlissingen een groep van twaalf bedelaars tegen kwam die allemaal grote dorst hadden.

Willibrord gaf zijn eigen waterfles aan de bedelaars. Alle twaalf dronken ze er gulzig van, en toch bleef de fles telkens helemaal vol. En daarom werd de locatie daar voortaan 'Flessinge' genoemd. Naar een fles, dus. Aldus de overlevering. Want Vlissingen dankt hoogstwaarschijnlijk zijn naam aan de Ingvaeonse edele Flisso en zijn familieclan.

Het zal geen toeval zijn dat de mirakels van Willibrord allemaal met drinkwater te maken hebben, want drinkbaar water was iets wat de goden van de Ingvaeones op die plaatsen op Walcheren niet altijd konden verschaffen - maar de god van het boek dus wel. Toch konden de mirakels geen grote aantallen bekeerlingen bewerkstelligen en Willibrord verliet gedesillusioneerd de Walcherse duinen. Of hij ook op de Bevelanden aan wal is geweest, is niet bekend.

Vervolgens ontstond er een kat en muisspel tussen de Frankische machthebbers en de Ingvaeones. Een Ingvaeoon die het waagde zich te bekeren was zijn leven niet veilig voor zijn eigen familieclan. Ook het klooster wat Willibrord stichtte, werd meermaals platgebrand. De Franken bleven pogingen doen om de bevolking te dwingen zich te bekeren, maar ze kregen geen vat op de Ingvaeones.

Die bleven demonstratief op gezette tijden met hun vertrouwde godsbeelden over de schorren en langs hun akkers lopen om een rijke (vis) oogst en andere zegeningen af te smeken via magische spreuken, gezangen en rituelen.

Wellicht konden de meesten met hun verstand niet bevatten waar dat hele Christendom nu precies over ging. Ingvaeones wilden tastbare zaken hebben, zoals kleurige kralen die allemaal een magische betekenis hadden en die ze in snoeren rond hun bovenlichaam droegen, aangevuld met amuletten. Zonder hun amuletten en kralen voelden ze zich niet veilig. Maar de kerk wilde dat radicaal verbieden.

Voor de Ingvaeones was waarzeggerij een belangrijk onderdeel van hun cultuur, die nauw was verweven met hun dagelijks bestaan in de ruige natuur. Ingvaeones zochten in de vlammen van het haardvuur naar goede of slechte voortekenen. Uit dierenhersenen en maanstanden probeerden hun waarzeggers de toekomst te voorspellen. Ook dat werd streng verboden door de Franken en door hun pausen en priesters. Maar hoe konden ze dat controleren?

En dan waren er nog de rituele offers voor een goede afloop. En de beelden die ze maakten van hun goden. Hoe konden ze een god vereren die niet afgebeeld mocht worden en die ze niet konden aanraken? Hoe moesten ze leven zonder bezwerende spreuken en gezangen? En zou de god van het boek wel in staat zijn om voor een rijke oogst te zorgen als hij geen offers meer kreeg?

Door dit verzet had de kerk uiteindelijk geen andere keus dan heel veel heidense gebruiken om te zetten naar Katholieke rituelen. Het offer waarbij levende wezens werden gedood, werd onder andere vervangen door het kinderoffer.

De kerk had namelijk een obsessie met seks. Of anders gezegd, met rein en onrein. Voor het priesterschap hadden ze volkomen reine mannen nodig en dat lukte het beste wanneer ze een aantal kinderen van jongs af aan zouden opsluiten in kloosters, angstvallig afgezonderd van de verderfelijke beelden en handelingen waar ze thuis mee geconfronteerd zouden worden.

Het christendom kende heel veel handelingen die als zondig werden beschouwd. Eén van de manieren om de daarbij behorende straffen van God te ontlopen was het offeren van een kind aan de kerk. Alleen koningen, edelingen en vrije mannen en vrouwen konden hun kind offeren.

Ook Willibrord was als kind geofferd. Volgens zijn biograaf was dat gebeurd zodra hij van de borst af was. Zijn vader had hem naar het klooster gebracht. Vermoedelijk is dat "feit" een beetje overdreven met als doel om Willibrord super 'rein' te maken. Hoe minder je als kind mee kreeg van het verderfelijke leven buiten de kloostermuren, hoe hoger je status.

In werkelijkheid ging het om kinderen van ongeveer 6 of 7 jaar. Je kunt het vergelijken met de leeftijd waarop we tegenwoordig schoolrijp zijn. In het klooster leerden ze lezen en schrijven en daarnaast werden ze uiteraard gevormd tot dienaren Gods.

Voor de kerk waren de kinderoffers de kip met de gouden eieren. Ze leverden niet alleen een top kwaliteit monniken op, maar ook de erfenis die het kind normaal zou hebben gekregen in zijn 'wereldse' leven, werd samen met het kinderoffer door de ouders afgestaan aan de kerk. Zodoende had de kerk een sterke voorkeur voor adellijke kinderoffers. Hoe rijker een kind was, hoe meer moeite de kerk deed om de ouders te dwingen hun kind te offeren in ruil voor een aflat. Sommige kinderen waren al voor de geboorte "besproken".

We weten niet precies hoeveel edelingen en vrijelingen er in die periode woonden op de Bevelanden. Wellicht was er een plaatselijke gezaghebber die trouw had gezworen aan de Frankische bezetter. In ruil voor zijn trouw zal hij een bepaald gebied in leen hebben gekregen, waarop hij belastingen kon innen. Elke edele moest zich hoe dan ook bekeren, en elke bekeerde edele kon niet functioneren als machthebber zonder af en toe eens te zondigen. Het ligt dus voor de hand dat deze edelen minstens een kind moest offeren. Dat kon trouwens ook een meisje zijn wat werd afgestaan aan een vrouwenklooster. Het ging uiteindelijk om haar erfenis, en om te dienen als personeel.

Uiteraard konden ook volwassenen intreden in een klooster. Ook hun wereldse erfenis was welkom. Maar ze waren allemaal onrein en dus van veel mindere kwaliteit. Wie via een kinderoffer binnen de kloostermuren werd opgesloten, had een betere kans op een mooie carrière binnen de kerk.

Het aantal kinderoffers op de Bevelanden zelf was in deze periode wellicht beperkt, net zoals het aantal mensen wat werkelijk tot het christendom was bekeerd. Voor zover bekend waren er tussen 650 en 800 ook nog geen kloosters op de Bevelanden, maar vermoedelijk wel op Walcheren.

Ook hier spreken de beschikbare bronnen elkaar weer tegen. De meeste wetenschappers houden het er op dat er in deze periode in heel Nederland amper kloosters waren. Anderzijds zijn er monniken die uit de eerste, tweede of derde hand een verslag schrijven over hoe Noormannen de Walcherse kloosters plunderden omwille van de enorme hoeveelheid kostbaarheden die daar aanwezig waren. Die plunderingen speelden zich af rond 840.

Kerken (van hout) waren in deze periode privé bezit van de plattelandsadel. Ze hadden hun eigen privé monnik. Pas in latere eeuwen werden de privé kerken van de edelingen weggeschonken aan de bisdommen. Veel edelen hadden eigenlijk niet veel zin om hun almacht te moeten delen met bisschoppen en pausen. De overdracht ging dan ook niet werkelijk van harte.

Gepubliceerd 8 december 2019

[Link Facebook](#)

NEELTJE, EEN MOFFENMEISJE

Enkele weken geleden stond er in onze rubriek Beveland Heem een foto van een door de Duitse bezetters in 1944 achtergelaten bankje in 's-Heer Abtskerke. Op dit bankje caféhouder De Pundert en zijn vrouw. Op onze zoektocht op internet naar wat meer informatie komen we onderstaand verhaal tegen.

Bij de herdenking van 65 jaar bevrijding in 2010 heeft het Nationaal Archief persoonlijke verhalen gepubliceerd over de bevrijding. We vinden het verhaal over De 15-jarige Neeltje den D. uit 's-Heer Abtskerke. De auteur van het verhaal is onbekend. Haar ouders waren lid van de NSB. Neeltje den D. verschijnt op 17 april 1945 voor de opsporingsambtenaar te Goes, omdat er vanuit de Sectie Internering van het Militair Gezag een onderzoek loopt naar haar mogelijke internering. Sinds de bevrijding van Zeeland in oktober 1944 staat Neeltje onder huisarrest, omdat zij ervan wordt verdacht omgang te hebben gehad met Duitse militairen. Neeltje is op het moment van verhoor nog maar vijftien jaar oud.

Neeltje is een van de meisjes die tijdens de bezetting omging met Duitse militairen. Sommigen gingen met ze uit, kregen verkering, werden zwanger of verloofden zich. 'Moffenmeiden' werden ze genoemd. Of, grover: 'moffenhoeren'. Gezien haar leeftijd is Neeltje meer een 'moffenmeisje'.

Aldus Neeltje in de getuigenverklaring: 'Op den dag der bevrijding in oktober 1944, moest ik mij komen melden op het gemeentehuis te 's Heer Abtskerke. Hier werd mijn haar afgeknipt, omdat ik wel eens met Duitsers uitging. Daarna werd ik naar huis gezonden en mij huisarrest opgelegd. Ik werd door vader of moeder niet geprest tot enige politieke richting. In februari 1943 ben ik geheel vrijwillig en uit eigen beweging lid geworden van de Nationale Jeugdstorm. Ik heb er gymnastiek en zang beoefend. Ik had echter de toestemming van mijn ouders om lid van de Nat. Jeugdst. te worden. In de zomer van 1944, ben ik 's Zaterdags en 's Zondagsavonds dikwijls met Duitse militairen uitgeweest. Ik heb dit volgehouden tot de bevrijding toe. Ik heb van een Duitscher geen kind ter wereld gebracht, doch ik heb wel met Duitse militairen vleselijke gemeenschap gehad.

Het was mijn ouders bekend, dat ik omgang had met Duitse militairen. Een Duits soldaat, Wyland W. genaamd, wonende te Bad Kreuznach in Duitsland, heeft mij drie weken voor de bevrijding in oktober 1944 overgehaald zich met hem te verloven. Ik heb geen verlovingsring of iets anders van hem bij deze gelegenheid gekregen. Ik acht deze verloving nu voorgoed verbroken en zou hem bij wederzien geen hulp verlenen. Ik was geen lid of sympathiserend lid der N.S.B. Ik heb nog huisarrest, doch ik heb vergunning om mij van 8.45 tot 9.00 uur en van 19.15 tot 19.30 uur op straat te begeven, teneinde mij van mijn woning naar mijn dienst bij A.H., wonende te Goes, en omgekeerd te begeven.' Uit de getuigenverklaring blijkt dat ook Neeltjes ouders, beiden lid van de N.S.B., worden verhoord. Haar moeder geeft aan niet te weten van een verloving. Wel had Neeltje haar verteld een ring te hebben gekregen van een Duitse soldaat. Haar moeder waarschuwde haar, dat ze niet met Duitse militairen uit mocht gaan. Daarvoor vond zij Neeltje nog te jong. Ook haar vader vond haar veel te jong om met Duitsers uit te gaan. Hij zegt: 'Als zij ouder was geweest, zou ik niet geweten hebben, wat ik gedaan had.'

We zoeken nog eens op de website van de Krantenbank Zeeland en komen op 7 januari 1946 in de PZC en het voormalige illegale blad Vrije Stemmen voor Zeeland een bericht tegen over de rechtszaak van de 53-jarige gemeentewerkman Gideon den D. uit 's-Heer Abtskerke. Dat zal vermoedelijk haar vader zijn. De advocaat die hem verdedigt is mr. Terwoert, een bekende strafpleiter die veel mensen voor de oorlogstribunalen in Zeeland verdedigde. Volgens de dagvaarding is Den D. in september 1941 sympathiserend lid geworden van de NSB. In januari 1944 wordt hij actief lid van deze organisatie. Ook was hij lid van het Nationaal Arbeids Front (NAF), een aan de NSB gelieerde vakbond. Hij collecteerde voor Winterhulp, een NSB-organisatie voor maatschappelijke hulp. Zijn verweer was dat hij niet aan politiek deed. Hij was lid geworden van de NSB omdat hij dacht dat die voor werk zou zorgen. Eigenlijk was zijn lidmaatschap een noodsprong. De uitspraak zou tien dagen later op 17 januari 1946 zijn. Het uiteindelijke vonnis in deze rechtszaak hebben we niet kunnen vinden.

Foto uit de rubriek Bevelands Heem in de Bevelandse Bode van 11-11-2019 met het echtpaar De Kundert uit 's-Heer Abtskerke.

Gepubliceerd 14 december 2019

[Link Facebook](#)

MAANDAG WASDAG

Van Riet Burger ontvingen we haar herinnering aan de vroegere wekelijkse wasdag: "Een keer per week werd van ondergoed gewisseld, ik moet er nu niet aan denken, toch gebeurde het zo. Eerst werden de witte kledingstukken in een teil met sodawater in de week gezet. Daarna ging alles voorzien van wasmiddel in de wasketel. Het was de bedoeling dat het water verwarmd werd zodat het wasgoed gekookt kon worden.

In een hoekje in de schuur stond een klein kachelkje. Met snoeihout uit de boomgaard werd het vuur brandende gehouden. Dat betekende op maandagmorgen vroeg het bed uit om het vuur goed op te stoken. (vaak een werkje voor een van de zonen) Daarna werd de ketel met kokend sop in de wasmachine gekieperd, een gevaarlijk werkje. Na de nodige draai bewegingen werd het wasgoed door de wringer gedraaid. Vervolgens ging het naar het "bleekveldje" achter in de tuin. Na de bleek werd het nogmaals met de hand gespoeld aan het laatste spoelwater deed het zakje blauw haar werk en kwam de "was" optisch wit aan de waslijnen te hangen. In de winter werd de was binnen of rondom de kachel op rekjes gedroogd. In het zelfde sop ging vervolgens de licht bonte was, de donkerbonte was, de overalls vormden het sluitstuk. Er ging niets verloren, het woordje zuinig met energie, kwam nog niet voor in hun woordenboek, in de praktijk echter werkte het perfect.

Het spoelwater, daar werd de het straatje mee geschuurd of de plee gepoetst. De wasmachine stond in een onverwarmde schuur, dat was vooral in de wintermaanden afzien. Heel begrijpelijk dat dit ritueel maar èèn keer per week plaats vond. Of de bewoners ook een wekelijkse poetsbeurt kregen? ik betwijfel het. De douchecel werd pas in de vijftiger jaren gemeengoed. Net na de oorlog waren de gemeentelijke badhuizen heel populair."

Op een website van wasmachinefabrikanten vonden we onder de kop “Hoe deden ze vroeger de was?” nog een artikeltje:

“Hoe heerlijk is het om met de wasmachine op de achtergrond te wachten totdat de was bijna schoon is? Tegenwoordig is de was bijna kinderspel, maar vroeger was dit wel anders. Vroeger was het niet ongebruikelijk om de was in de rivier te doen. Veel huizen hadden nog geen stromend water en door in de rivier te wassen, hoefde men niet met water te sjouwen. Echt hygiënisch was dit niet, want de rivier werd vaak ook als toilet gebruikt.

Nadat huizen stromend water kregen, deden huisvrouwen de was thuis. Op zondagavond zetten ze de was in de week en maandag was het wasdag. De hele maandag waren de vrouwen aan het boenen, schrobben en spoelen. Eerst werd de vuile was in een ketel gekookt, vervolgens werden hardnekkige vlekken op het wasbord eruit geboend en tenslotte moest de was nog geslingerd worden. De vuile was werd schoon, maar de huisvrouwen hadden er schoon genoeg van. Niet alleen ging kleding minder lang mee door het intensieve wassen; ook begon de kleding na één wasbeurt vaak al ontzettend te prikken. In veel huishoudens werden namelijk zand, (groene) zeep en soda als wasmiddel gebruikt, iets wat we ons tegenwoordig bijna niet meer kunnen voorstellen. Voor veel huisvrouwen was het een verademing toen rond 1907 het eerste wasmiddel werd geïntroduceerd. Dit nieuwe middel maakte een einde aan het eindeloze wrijven, slingeren en boenen van de was. Het wasmiddel deed het meeste werk voor de huisvrouwen en de School voor Huisvrouwen in Amsterdam kreeg nog nooit zoveel verzoeken om te leren wassen.”

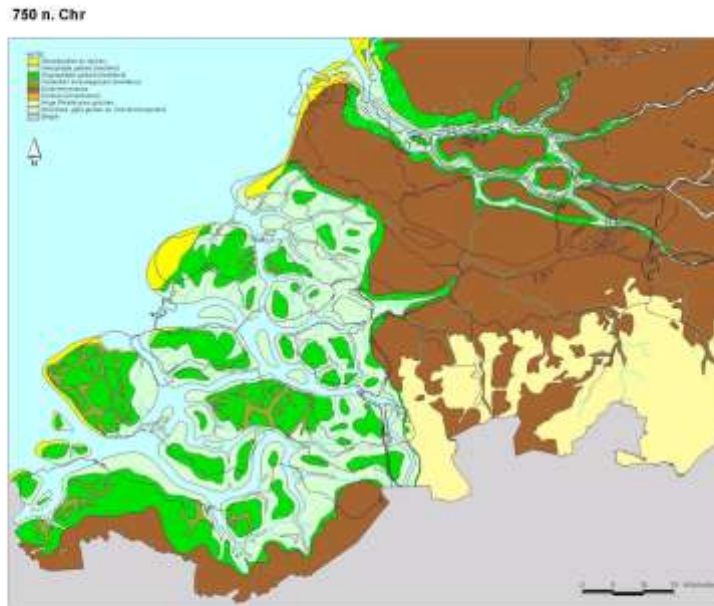
Nu zijn we gewend aan de dagelijkse wasbeurt. Dat was vroeger wel anders. Hier boven wordt al even het badhuis genoemd. Vaak werd in de keuken even met een washandje even snel het ‘ochtendritueel’, tanden poetsen werd lang niet door iedereen gedaan. Zo werden in Zeeuwse steden tijdens de Tweede Wereldoorlog mensen geëvacueerd naar de dorpen. Dat leverde soms komische taferelen op in gebruiken en gewoonten. De dagelijkse wasbeurt was op het erf bij de waterput. Dat lang niet iedereen gewend was om alle lichaamsdelen te wassen bleek wel uit de verbaasde opmerking van een dorpsbewoner naar een stadse evacué: “Wie wast er nu zijn konte?”

Onderstaand stukje vonden we nog op de blog Zuinigaan:

“In de winter nam de kachel een heel belangrijke plaats in, we werden als kinderen namelijk voor de kachel in de grijze zinken tobbe gewassen. Niet samen in 1 tobbe, maar eerst het ene kind en vervolgens het andere kind in hetzelfde waswater. We hadden geen douche en de tobbe was vrij klein. Mijn ouders kunnen er niet in gepast hebben. Waarschijnlijk wasten die zich aan de wastafel waar alleen koud stromend water was. We werden ingezeept en weer afgespoeld en vervolgens droogden we ons voor de kachel af en trokken we onze flanellen pyjama's aan en gingen met een kruik naar bed. Die kruik die lag er overigens vaak al in, zodat het bed al lekker voorverwarmd was. Mijn broertje en ik gebruikten hetzelfde water. Hoeveel zal het geweest zijn per wasbeurt? 30 à 40 liter? Helemaal geen water dat meteen weer door het douchepuntje spoelt. Alleen het water voor de tobbe werd verwarmd en dat gebeurde vaak in een grote pan die de hele dag op de kachel stond.”

Gepubliceerd 16 december 2019

[Link Facebook](#)

JB

DE BEVELANDEN OMSTREEKS HET JAAR 800.

Dit is het vervolg op drie eerdere verhalen over de geschiedenis van de Bevelanden aan de hand van bodemkaarten uit de betreffende periode.

Op 25 december van het jaar 800 werd Karel de Grote door paus Leo III gekroond tot keizer van bijna heel West-Europa. Karel was toen ongeveer 53 jaar oud en had er al een carrière van 32 jaar op zitten als koning van het Frankische rijk, waar ook de Bevelanden deel van uitmaakten.

Karel de Grote wilde alle vrije mannen en vrouwen in zijn rijk leren lezen en schrijven. De organisatie van dit onderwijs liet hij over aan de kerk. Bovendien liet hij de eerste grammatica opstellen voor zijn eigen taal, en hij liet duidelijke wetboeken op schrift stellen, gebaseerd op de mondelinge wetten van de lokale stammen die hij en zijn voorvaders hadden veroverd. Hij wilde een rijk waar vrede heerste zodat de handel kon bloeien.

Karel de Grote had de Bevelanden geërfd van zijn overgrootvader Pepijn van Herstal, die het gebied in 690 had veroverd op de Friese koning. De Franken hadden geprobeerd met grof geweld de bevolking op de knieën te krijgen en ze bovendien te dwingen zich te bekeren tot het geloof van het boek. Maar de vrijgevochten Bevelanders bleven zich op elke denkbare manier verzetten, ook honderd jaar later nog.

De Bevelanden bestonden op dat moment uit schorren en slikken met soms daartussen een verzande kreek, waar bewoning mogelijk was als je het geen probleem vond dat er af en toe eens water door je huis klotste. Op de afbeelding (bodemkaart) is te zien hoe de situatie er toen ongeveer uit zag. Het felle groen zijn schorren en slikken, de blauwgroene aders zijn verzande krekken.

Op de Bevelanden woonden Ingvaeonen, een verzamelnaam voor Germaanse stammen die allemaal dezelfde taal spraken (Ingvaeoons). Het huidige Bevelandse dialect heeft nog altijd voor een groot deel de Ingvaeoonse tongval.

Het Ingvaeoons ontwikkelde zich vanaf ongeveer het jaar 200 toen de Noordzeekust vanaf Denemarken tot - later - in Noord-Frankrijk, Engeland en Schotland werd bevolkt door Friezen. Het woord 'Fries' betekent handelaar.

De gemeenschappelijke natuurgodsdienst cultuur van de Ingvaeonen duurde ongeveer tot het jaar 900. Vervolgens ontstonden vanuit het Ingvaeoons de lokale talen en dialecten langs de Noordzee. Je kunt de plaatsen waar natuurgodsdienst Ingvaeonen woonden, nog altijd herkennen aan de plaatsnamen met een 'ing' klank die meestal op het einde zit (Biezeling, Kloetinge). Voor deze 'ing' klank hadden de beoefenaars van het heilige en magische runenschrift uit deze periode ook een afzonderlijke runeteken in hun alfabet.

De Frankische keizer Karel de Grote sprak een heel andere taal. Hij werd vermoedelijk ergens in de Ardennen geboren en kreeg een uitgebreide wetenschappelijke opleiding in Parijs. Moesten we hem vandaag tegenkomen dan zouden we denken dat het een Zuid-Limburger was die af en toe ook Franse klanken gebruikte. Het lokale Frans uit de Ardennen was toen nog niet zo heel erg verschillend van het lokale Limburgs.

Wanneer je consequent plat Bevelands zou praten tegen een Limburger, en omgekeerd, zou je elkaar wellicht niet meteen helemaal verstaan. Dat was ook het geval tijdens de Frankische overheersing van de Bevelanden vanaf 690.

Het verzet tegen de Frankische cultuur en de bijbehorende bijbel, zorgde er vermoedelijk voor dat de Bevelanders qua klanken en soms ook qua woorden vast hielden aan hun eigen taal, terwijl Midden-Nederland een taal ontwikkelde met meer Frankische invloeden.

Het Ingvaeoons is ook de basis voor het Oud-Engels en het Deens. Ook langs de Vlaamse kust wordt een taal gesproken die qua tongval en inhoudelijk veel overeenkomsten heeft met het Bevelands. De meeste Vlamingen uit het binnenland verstaan er geen woord van, zodat de kustbewoners altijd ondertiteld moeten worden wanneer ze op tv komen.

Omstreeks het jaar 800 had West-Europa een bloeiende economie waarin de Ingvaeoonse handelaren de hoofdrol speelden. Ook de Bevelanden zullen mee hebben geprofiteerd. Op de eindeloze schorren zullen schapen en runderen hebben gegraasd, die vlees en wol voor de export opleverden.

Maar het belangrijkste exportproduct van de Bevelanden was en bleef het witte goud, namelijk zout en pek. Die werd gewonnen uit het zoute veen. Dit veen was intussen door eeuwenlange overstromingen bedekt met een laag klei. De Bevelanders bedachten een ontginningstechniek die 'vlettinge' werd genoemd.

Men nam een vlet (een platbodemschuit; een vlot) en ging tijdens hoog water voor anker op de plaats waar de darink (zouthoudend veen) zat. Als het water weg was, kwam het slik een paar uur bloot te liggen. Het slib en het veen werden afgegraven, het veen werd in de vlet opgestapeld en zodra de vloed kwam, kroop men in de vlet en liet men zich met het opkomend getij meevoeren naar de kust. Daar werd de darink uitgeladen en verder verwerkt tot zout.

In de Poel op Zuid-Beveland is het veen nagenoeg helemaal afgegraven en alle omringende dorpen hadden een weggetje naar de Poel toe. Het lijkt dus aannemelijk dat de darinkdelvers woonden op de kreekruigen langs de Poel. Het is ook heel goed mogelijk dat het darinkdelven in deze periode grotendeels illegaal gebeurde, buiten het zicht van de Frankische bezetters. Dan hoefde een deel van de opbrengst niet afgestaan te worden. En als de vloed kwam, waren de meeste sporen van het delven weer gewist.

Later kwamen er op de Bevelanden ook kloosters die aan 'selnering' deden. Daarvan zijn documenten bewaard gebleven. Darinkdelven leek een recht waarvoor je toestemming nodig had van de lokale heerser, en waar dan dus ook belastingverplichtingen aan waren gekoppeld (behalve voor de kerk). Pas een paarhonderd jaar later, toen de Bevelanden bedijkt werden en er in de polders graan kon groeien, begon het graan kostbaarder te worden dan het zout.

De pekelen die uiteindelijk uit de daring werd verkregen, kon ook lokaal gebruikt worden om vis of vlees te pekelen die dan vervolgens elders in Europa verhandeld werd. Of er werd vissaus van gemaakt, gemengd met ansjovis uit lokale wateren, die in kruiken ging en die ook diende voor de handel.

In die tijd lag er voor de huidige Walcherse kust nog een brede zandwal die intussen helemaal in de Noordzee is verdwenen. Op het uiterste randje van die zandwal, een paar kilometer buiten het huidige Domburg, lag een grote handelsplaats die Walacria werd genoemd. Ook de streek achter deze kilometers lang uitgestrekte plaats, heette Walacria. Misschien werden ook de Bevelanden gemakshalve tot Walacria gerekend.

Walacria-stad was vooral een handelsknooppunt. Handelaren uit de hele wereld kwamen er hun spullen verkopen en nieuwe handel aankopen van collega's die er toevallig op dat moment ook waren. Of van ambachtslieden die er woonden, zoals edelsmeden. Ook op de Bevelanden zullen handelaren hebben gewoond. Mogelijk zaten daar ook slavenhandelaren tussen.

De kerk had geprobeerd de slavenhandel te verbieden, maar aangezien de vraag naar slaven onverminderd groot bleef, was een totaalverbod niet realistisch. Overal was hoge nood aan mensen die gedwongen konden worden om zwaar en eentonig werk te verrichten, en er waren genoeg rijke mensen die slaven konden kopen.

De kerk bepaalde dan maar dat gedoopte Christenen niet als slaaf verhandeld mochten worden. Het was een zoveelste poging om het Christelijke geloof aantrekkelijker te maken voor de brede lagen van de bevolking die het risico liepen om in de slavernij terecht te komen.

Desondanks is het vrijwel zeker dat de kerk omstreeks het jaar 800 nog altijd geen vat had gekregen op de Bevelanders. Dat kwam voor een belangrijk deel door hun letterlijke ongrijpbaarheid. Wie niet heel goed de pad kende tussen de slikken en de schorren bleef er maar beter weg.

De Frankische edelen die Walacria en het achterland in leen hadden gekregen van Karel de Grote, kwamen meestal zelf uit heel andere streken. Op de Bevelanden moesten ze constant opletten dat ze niet verzopen als ze probeerden de orde te handhaven. Ook was er telkens het risico dat ze met hun paard en hun maliënkolder in het slik of in het drijfzand vast zouden komen te zitten. En probeer dan maar eens om niet uitgelachen te worden.

Gepubliceerd 20 december 2019

[Link Facebook](#)

VAN DER POEST CLEMENT

In Nisse is de Van der Poest Clementstraat, genoemd naar de vroegere burgemeester, toen Nisse nog een zelfstandige gemeente was. Andries van der Poest Clement (1881-1955) was van 1920 tot 1946 burgemeester. Vanuit deze functie was hij tijdens zijn langdurige burgemeestersperiode betrokken bij veel maatschappelijke ontwikkelingen op de Bevelanden. Vanwege een onderzoek naar zo'n instelling brachten we een bezoek aan zijn kleinzoon en naamgenoot, die nog steeds in Nisse woont. Daar stond in de hal dit borstbeeld van een voorvader van hem. Het leverde weer een mooi verhaal op, of zoals historici dat wel noemen een 'bijvangst'.

Onder het borstbeeld zit een metalen plaatje met het opschrift "Andries van der Poest Clement, geboren te Middelburg op 23-11-1751 en overleden te Steenbergen op 27-9-1831". Volgens de eigenaar van het beeld was deze voorouder baljuw van Middelburg. Tevens werd meegedeeld dat de familienaam van oorsprong 'Clement' was, maar een vrouwelijke voorouder heette Van der Poest. Omdat deze naam, door het ontbreken van een mannelijke nazaat, verloren dreigde te gaan is deze naam toen toegevoegd aan de naam Clement.

In het Zeeuws Archief vinden we meer informatie. Johan Christiaan Clement werd op 13 februari 1753 te Steenbergen geboren en vestigde zich omstreeks 1775 te Middelburg als boekhouder van de wijnkoopman Andries van der Poest. Deze nam hem in 1780 als compagnon in de wijnhandel op, die sindsdien gedreven werd onder de firma Van der Poest en Comp.

In Middelburg werd Clement actief in de gemeentepolitiek. Als gevolg van de Franse revolutie werd in 1795 de Bataafse republiek uitgeroepen. Dit omvatte grotendeels het grondgebied van het huidige Nederland. Op 13 februari 1795 werd te Middelburg een patriots stadsbestuur ingesteld, die de beginselen van de Bataafse republiek steunde. Clement maakte op dat moment als schepen (nu wethouder) deel uit van dat stadsbestuur. Op 28 mei 1795 werd hij benoemd tot maire □ baljuw). Zijn taak bestond voornamelijk uit het handhaven van de orde en het instellen van vervolgingen voor de rechtbank van Middelburg wegens misdrijven binnen het gebied van de stad en haar rechtsgebied. Hij bleef in die functie tot 27 september 1803.

Vervolgens werd er een proces tegen hem gevoerd over zijn rol in deze (Franse) tijd. In 1808 werd hij vrijgesproken. Al was hij dan gerehabiliteerd, hij voelde zich diep gegriefd over de tegen hem ingediende aanklacht, in 1804 verliet hij Middelburg en vestigde zich te Bergen op Zoom. Daar was hij in 1813 en 1814 lid van de conseil municipal en de gemeenteraad. In 1819 verhuisde hij naar Steenberg, waar hij 27 september 1831 overleed.

Clement is driemaal gehuwd geweest: in 1781 trad hij in het huwelijk met Maatje Noordhoek, weduwe van Daniel Piepersberg, in 1791 met Agneta van den Heuvell, weduwe van Cornelis Hendrik Harinck, en in 1819 met Tanneke van Hiele. Door dit laatste huwelijk vestigde hij zich weer in zijn geboorteplaats Middelburg. Een van zijn kinderen was Andries, in 1791 uit zijn tweede huwelijk geboren en genoemd naar zijn inmiddels overleden compagnon Andries van der Poest, wiens kinderloze weduwe Susanna Wijbo doophefster was. Andries voegde de naam Van der Poest aan zijn oorspronkelijke geslachtsnaam toe; de dubbele naam Van der Poest Clement werd bevestigd in een verklaring voor de maire van Bergen-op-Zoom op 30 november 1812. Het wapen Van der Poest werd door hem in het vierde kwartier van zijn eigen wapen opgenomen.

Verschillende nazaten van deze Andries van der Poest Clement (geb. 1791) zijn burgemeester geweest. Zo is Frans van der Poest Clement (1880-1972) van 1910 tot 1946 burgemeester van de Zuid-Hollandse gemeente Poortugal geweest. De F. van der Poest Clementstraat in deze gemeente herinnert nog aan hem. Een andere nazaat, Andries van der Poest Clement (1881-1955), is van 1920 tot 1946 burgemeester in Nisse geweest. De Van der Poest Clementstraat in Nisse herinnert aan deze burgemeester.

En de naamswijziging van 'Clement' in 'Van der Poest Clement'? Geen toevoeging van een vrouwelijke naam maar gewoon de naam van een zakenpartner die verloren dreigde te gaan.

Gepubliceerd 24 december 2019

[Link Facebook](#)

JB

DE BEVELANDEN IN DE BEGINTIJD VAN DE NOORMANNEN.

Dit is een vervolg op vier eerdere verhalen over de vroegste geschiedenis van de Bevelanden. We leerden hieruit dat er op de Bevelanden omstreeks het jaar 800 boeren en handelaren woonden, naast een Frankische bezettingsmacht die er niet echt in slaagde de bevolking te onderwerpen of tot het Christendom te bekeren.

De Bevelanden hadden vermoedelijk nog geen eigen naam. Ze vormden het achterland van de destijds rijke handelsstad Walacria die nu ter hoogte van Domburg in de Noordzee is verdwenen. Walacria was een kroondomein. Het was rechtstreeks bezit van de Frankische keizer. De bewoners van het achterland profiteerden mee van de bedrijvigheid in Walacria 'stad'. Op de uitgestrekte Bevelandse schorren lieten ze runderen en schapen grazen die vlees en wol opleverden, niet alleen voor eigen gebruik maar ook voor de export. Daarnaast verdienden ze een dik belegde boterham met de handel in pekelsout wat ze uit de Bevelandse zoute veenbodem haalden.

Walacria had een slechte naam bij de weldenkende elite uit die tijd. Er woonde ruw volk. Engelse monniken die naar het vasteland wilden, maakten liever een levensgevaarlijke omweg dan te kiezen voor een relatief gemakkelijke overtocht via Walacria, waar ze hun zuivere zieltjes zouden moeten blootstellen aan de ruwe zeden aldaar.

De weldenkende elite had het hoe dan ook niet gemakkelijk. Op 8 juni 793 plunderde een groep Noorse of Deense boeren gewapend met bijlen en speren het klooster op het Engelse schiereilandje Lindisfarne, op dat moment bij uitstek de meest sacrale plaats van het hele Britse eiland.

De plundering kwam er na maanden van slechte voortekenen. Er waren in het voorjaar al veel stormen met bliksem geweest. In de lucht boven zee verschenen draken met vurige tongen. En vervolgens brak er een hongersnood uit.

En toen kwamen dus van over zee dat handjevol heidense boerenzonen. Ook vier jaar eerder, in 789, waren er al eens drie Scandinavische schepen met boeren afgemeerd in Wessex, maar die hadden niet de kerk beroofd. In de jaren na 793 deden ze dat systematisch juist wel. Want de kerk had goud, hadden ze ontdekt.

Het meeste goud zat op dat moment bij de Arabieren. Karel de Grote was noodgedwongen overgestapt op zilvergeld. Het Europese goud lag onaangeroerd te verstoffen in de schatkamers van de kerk. De Vikingen zorgden er voor dat dit goud weer terug in omloop kwam.

Het overdonderende succes van de eerste rooftochten op kloosters en kerken zorgde er in de Scandinavische thuislanden voor dat steeds meer boerenzonen tijdens de zomermaanden mee wilden naar het westen. Thuis gold namelijk de regel dat alleen de oudste zoon de volledige erfenis kreeg, terwijl al zijn andere broers maar zelf moesten uitzoeken hoe ze zouden overleven.

Wie mee ging op rooftocht, kwam thuis met genoeg goud en andere kostbaarheden om een eigen hoeve en land te kunnen kopen, en aldus misschien zelfs de oudste broer voorbij te streven in rijkdom.

In 810 stierf de Deense koning Godfred. Diverse Deense prinsen maakten aanspraak op de troon. De verliezers werden uiteindelijk met hun familie verbannen, maar ze waren welkom aan het hof van de Frankische keizer, Karel de Grote. Op voorwaarde uiteraard dat ze hem zouden dienen en dat ze zich zouden bekeren.

De vlucht van de Denen naar het vijandelijke kamp was een berekende zet. Ze gingen er van uit dat Karel de Grote of zijn opvolger binnen afzienbare tijd Denemarken zou veroveren. Zij hoopten dat ze dan alsnog koning van Denemarken konden worden, uiteraard onder het gezag van de keizer.

In 814 stierf Karel de Grote en erfde zijn zoon Lodewijk de Vrome bijna heel West-Europa. Hij deed verschillende pogingen de Deense prinsen uit zijn hofhouding op de Deense troon te krijgen, maar ze mislukten allemaal.

Tenslotte sloot hij vrede met de Deense vijand. De Deense bannelingen aan het Keizerlijke hof voelden zich verraden en in de steek gelaten door de keizer. Hun droom viel in duigen. En dat gold niet alleen voor de Deense prinsen.

Keizer Lodewijk de Vrome had drie volwassen zonen uit zijn eerste huwelijk. Er was afgesproken dat ze elk een derde van het keizerrijk zouden erven. Maar toen kreeg hun vader op latere leeftijd nog een vierde zoon uit een tweede huwelijk.

Zijn tweede vrouw eiste voor haar kind ook een evenredig deel van de koek. In 829 kreeg ze haar zin en volgde een officiële herverdeling van de erfenis ten gunste van haar toen 6-jarige zoontje Karel, de latere Karel de Kale. Met name de oudste zoon Lotharius zag een groot deel van zijn erfenis verdwijnen richting zijn kleine halfbroertje.

De drie oudste zonen waren zo verbolgen over de nieuwe erfenisplannen dat ze in 833 ten oorlog trokken tegen hun vader. Maar nog voordat het gevecht begon, liepen Lodewijks legers over naar de kant van zijn zonen. Ze waren omgekocht. De almachtige Keizer Lodewijk de Vrome werd door zijn zonen gevangen genomen en afgezet.

De oudste zoon, Lotharius, vond dat alleen hijzelf als enige zijn vader kon opvolgen. Zijn twee broers besloten daarop om ook Lotharius gevangen te nemen en te verbannen naar Lombardije in Noord-Italië. Hun vader werd weer vrijgelaten en opnieuw keizer gemaakt.

Lotharius zat in Lombardije niet stil. Hij zocht heimelijk contact met de Deense prinsen die zich ook door zijn vader / de keizer in de steek gelaten voelden. Hij beloofde ze een mooie toekomst wanneer ze het land van zijn vader zouden aanvallen en plunderen. De buit mochten ze zelf houden.

Lotharius wilde vooral Dorestad en Walacria aanvallen, de twee belangrijkste handelssteden van dat moment. Die behoorden allebei tot het gebied wat hij oorspronkelijk geërfd zou hebben, maar wat zijn vader aan zijn kleine halfbroertje had gegeven.

Met name de Deense prins Haraldr de jonge zag dat wel zitten, aangezien hij toch niks te verliezen had.

Hij bracht in het geheim een vikingvloot op de been en in 834 volgde de eerste plunderaanval op het rijke Dorestad. Ook in 835 en 836 kwamen ze daar terug. In 836 plunderden ze ook Antwerpen.

Iedereen verwachtte daarna een aanval op Walacria. In het voorjaar van 837 stuurde keizer Lodewijk de Vrome nog eens extra troepen naar Walacria en liet hij er ook een 'seditio' oprichten, een versterking. Zelf wilde de keizer naar Italië reizen om eens een hartig woordje te gaan spreken met zijn verbannen oudste zoon Lotharius. Keizer Lodewijk was de zogezegde Viking aanvallen die zijn zoon organiseerde echt wel beu.

Terwijl de keizer onderweg was naar Italië viel de vikingbende van Haraldr de jonge in de zomer van 837 inderdaad Walacria aan. De belangrijkste Frankische edelen op Walacria kwamen daarbij om het leven en vanaf dat moment was Haraldr de jonge de baas.

De Frankische edelen die het konden navertellen, zeiden dat hun nederlaag de schuld was van de lokale bevolking. Die hadden geweigerd hun schepen af te staan - de keizerlijke troepen hadden zelf geen eigen vloot. Bovendien spande de bevolking samen met de Denen, klaagden ze. Er waren zelfs inwoners die de Vikingen bij aankomst de weg wezen naar de kerkelijke schatkamers en naar de huizen van de allerrijksten, aldus de Frankische edelen.

Er zijn ook verslagen van monniken waarin staat dat de Denen moordden en plunderden. Ze namen enorm veel vrouwen en kinderen gevangen en die verkochten ze als slaven. En er vloeiende veel bloed. Wiens bloed precies, wordt niet vermeldt. In elk geval begon Haraldr de jonge meteen belasting te eisen van de lokale bevolking.

Blijkbaar waren er dus nog mensen op de eilanden over gebleven die niet waren vermoord of als slaaf waren verkocht en bovendien hadden deze mensen na de plunderingen nog altijd genoeg over om belastingen van te betalen.

De Vikingen zullen ongetwijfeld geweld gebruikt hebben om het gebied te veroveren. Er waren nu eenmaal geen andere manieren. Maar ze waren niet wreder dan hun tijdgenoten. Karel de Grote en ook zijn (klein)zonen gedroegen zich in hun oorlogen en veroveringstochten op dezelfde manier als de Vikingen, en meestal erger.

Maar de Franken waren bekeerd tot het Christendom en ze hadden een verdrag met de Paus. Zodoende waren de verslagen van monniken erg eenzijdig. Ze zwegen zedig over alle wreedheden die de Franken begingen. De Vikingen waren overwegend heidenen en ze plunderden het goud van de kerk. Dan is de rekening snel gemaakt.

Een jaar na de Deense verovering van Walacria bracht Keizer Lodewijk een leger op de been om de Vikingen voor eens en voor altijd uit zijn gebied te verdrijven. Hij had een aantal Frankische edelen uit Duitsland bereid gevonden om " 't Christen geloove te beschermen en de heidenen te verdrijven".

Het stukje geciteerde tekst komt uit de Nieuwe cronyk van Zeeland van Mattheus Smallegange, die verscheen in 1696. Smallegange geeft ook een opsomming van de gebieden die de heidense vikingen bezet hielden. Het ging om "het land van Zeeland, Vlaanderen en Borssele".

Maar zoals gezegd beschikten de Franken niet over een vloot en dan wordt het lastig een gebied te veroveren waar je alleen via het water kunt komen.

De Vikingen hadden intussen van Walacria en wellicht ook van de Bevelanden hun permanente uitvalbasis gemaakt. Van hier uit ondernamen ze nieuwe plundertochten naar Vlaanderen en naar Engeland.

Wat dus begon als een wraakactie van een verbannen zoon, eindigde in een serieuze bezetting. Dat was nieuw. Tot dat moment waren de Vikingen altijd in de wintermaanden terug naar huis gekeerd, maar door de verovering van Walacria hadden ze opeens een eigen terrein in handen waar ze voorlopig onbereikbaar bleven voor Frankische legers.

In 839, twee jaar na de verovering van Walacria, sloot zoon Lotharius alsnog vrede met zijn vader. Wellicht zal zijn vader eerst hebben moeten beloven dat zijn zoon kreeg wat hij wilde. Een jaar later stierf de keizer en vond Lotharius andermaal dat alles voor hem alleen moest zijn.

Het gevolg was een bloedige burgeroorlog tussen de broers onderling die drie jaar zou duren. Na die drie jaar waren zo ongeveer alle Frankische edelen gedood op het slagveld. Harald junior beleef intussen vanuit Walacria strategische plunderingen uitvoeren op Vlaanderen in opdracht van Lotharius. Want Vlaanderen was eigendom van Karel de Kale, het kleine halfbroertje van Lotharius. De plunderingen moesten Vlaanderen economisch verzwakken.

In 843 sluiten de broers het verdrag van Verdun. Walacria en de rest van het tegenwoordige Nederland komen in het bezit van Lotharius - precies wat hij al die jaren had gewild. Het kleine halfbroertje Karel de Kale krijgt Vlaanderen vanaf het Zwin, plus alles wat daar onder ligt. Duitsland is voor broer Lodewijk de Duitser. Een vierde broer, Pepijn, was al in 838 overleden.

De broers zijn tevreden en bekrachtigen hun broederschap nog eens in 844 met een extra vriendschapsverdrag. En Lotharius komt tot de slotsom dat hij de Deense Vikingprins in Walacria eigenlijk niet meer nodig heeft. Hij laat Harald de jonge vermoorden.

Maar zijn de Vikingen daarmee ook allemaal weg uit het gebied? Of blijven (sommigen) hangen op de Bevelanden? In een volgend verhaal gaan we daar dieper op in.

Gepubliceerd 31 december 2019

[Link Facebook](#)

JB

DE BEVELANDEN TUSSEN 837 EN 900.

Dit is een vervolg op vijf eerdere verhalen die we de afgelopen maanden publiceerden over de vroegste geschiedenis van de Bevelanden. We zagen hoe het gebied vanaf 690 in handen kwam van de Frankische koningen. Die probeerden de bevolking te dwingen om zich tot het Christendom te bekeren. Maar niemand kreeg vat op de bewoners van het verraderlijk gevaarlijke landschap achter de Walcherse duinenrij, wat bekend stond als de beste plaats om de oversteek naar Engeland te maken, en wat uitgroeide tot de zeer rijke handelsplaats Walacria.

In het jaar 837 is Walacria speelbal van een keizerlijke familieruzie over een erfeniskwestie. Keizer Lodewijk de Vrome heeft Walacria beloofd aan zijn jongste zoontje Karel de Kale, en zijn oudste zoon Lotharius wil het ook hebben. Lotharius organiseert een Viking aanval op Walacria en de Deense vikingen slagen er in om het gebied te veroveren, dankzij hulp vanuit de plaatselijke bevolking.

De Denen plunderen het klooster en nemen een groot aantal vrouwen gevangen. Ze willen alleen maar weggaan als de bevolking met een flinke hoeveelheid kostbaarheden over de brug komt, een zogenaemde schatting. Ze laten zich dus dik betalen om alsjeblieft weg te gaan.

Keizer Lodewijk de Vrome stuurt een jaar later nieuw leger naar Walacria om de bevolking te straffen voor hun collaboratie tijdens de Viking inval. Ook de kerk zou versterking hebben gestuurd in de vorm van nieuwe geestelijken. Sommige bronnen beweren dat de troepen van de keizer er in slaagden de Vikingen te verdrijven. Maar vermoedelijk waren ze toen al (lang) uit eigen beweging weggegaan uit Walacria.

Twee jaar later sterft keizer Lodewijk de Vrome. Zijn drie zonen sturen meteen hun legers op elkaar af. Midden in die strijd laat Lotharius opnieuw het gebied rond Walacria bezetten door dezelfde Deense Vikingprinsen die in 837 Walacria veroverden.

Lotharius wil koste wat kost voorkomen dat zijn kleine halfbroertje Karel de Kale eigenaar wordt van Walacria. Dat zou zijn broertje namelijk een strategische uitvalsbasis geven om later ook Engeland te gaan veroveren en dat gunt Lotharius hem niet. Karel zou dan machtiger dan zijn andere broers worden.

Volgens sommige bronnen bleven de Denen tussen 841 en 843 op Walacria, en daarna zouden ze de handelsplaats weer hebben verlaten. Ze gebruikten het als uitvalsbasis voor plundertochten naar Engeland en Vlaanderen, wat eigendom was van Karel de Kale. Lotharius wilde via de plunderingen van Vlaanderen zijn halfbroertje zo veel mogelijk verzwakken.

Een aantal hedendaagse wetenschappers denken dat de Denen vanaf 837 ergens vlak buiten Walcheren in het gebied zijn blijven hangen en dat ze pas ten vroegste dertig jaar later, in 867, nagenoeg allemaal weg waren. Dat wil zeggen: tijdelijk.

Maar waar verbleven ze dan precies? De 'Nieuwe cronyk van Zeeland' (1696) van Mattheus Smallegange vertelt ons dat de Vikingen zich bevonden in "het land van Zeeland, Vlaanderen en Borssele".

Waarom noemt Mattheus Smallegange zo heel nadrukkelijk Borssele? Zou het misschien kunnen dat de Vikingen hun kamp al snel verplaatsten van de Walcherse kust naar een gebied van waaruit ze razendsnel alle kanten op konden terwijl ze tegelijkertijd zo goed als onbereikbaar waren voor Frankische legers die bang waren van de slikken en de schorren?

De eerste keer dat Borssele genoemd wordt in schriftelijke bronnen (die bewaard zijn gebleven) dateert uit 976. Het heet dan Brumsale. De letterlijke vertaling daarvan is "(grote) zaal aan de oever". Ook vinden we op Borssele de berg van Troje die een paarhonderd jaar later in opdracht van het geslacht Van Borssele werd opgehoogd om er een soort versterkte burcht van te maken. Maar de onderste meters van de berg zijn ouder.

Als we kijken naar de afbeeldingen bij dit verhaal, de bodemkaarten van ongeveer 750 en 1000 na Christus, dan zien we dat de berg van Troje op het schorren eiland Borssele inderdaad erg strategisch ligt. En Brumsale kan verwijzen naar een boerderij met een grote zaal waar de Vikingen hun thuisbasis hadden wanneer ze even niet op rooftocht waren.

In tegenstelling tot de Frankische bezettingslegers, lieten de Vikingen zich niet afschrikken door de verraderlijkheid van de schorren en slikken. Ze eisten van de Bevelandse bevolking forse belastingen en kwamen die desnoods wel eventjes persoonlijk innen. Dat zal ze niet populair gemaakt hebben.

Keizer Lotharius stierf in 855. Zijn opvolger, zoon Lotharius II, had het te druk met familie zaken om zich te bekommeren om Walacria. Hij vond waarschijnlijk dat de Denen hun taak op de eilanden naar behoren verrichtten en liet ze er lekker zitten. De Deense Vikingen op hun beurt besloten om Engeland te gaan veroveren.

Volgens Engelse bronnen vertrok er in 865 een grote Vikingvloot "vanuit de Scheldemonding" richting de Engelse kust. Een aantal onderzoekers zijn er van overtuigd dat er in die boten behalve Denen ook jongens en mannen zaten die geboren waren op Walcheren en de Bevelanden. Als dat zo is, dan waren het vermoedelijk de nakomelingen van Vikingvaders en Walcherse of Bevelandse moeders.

Misschien waren ze opgegroeid in 'de grote zaal aan de oever' waar aan het haardvuur altijd vol ontzag werd gesproken over de wandaden van heldhaftige plundersaars. En vermoedelijk was er in de samenleving van dat moment geen plaats en dus weinig toekomst voor deze kinderen, behalve in een Vikingvloot.

Het Grote Heidense leger, zoals de Engelsen de Vikingvloot noemden, bestond niet alleen uit Zeeuwen maar bevatte ook minstens zoveel schepen uit Scandinavische landen. Er moeten dus internationale vergaderingen aan vooraf gegaan zijn waar duidelijke afspraken gemaakt werden.

De diverse delen van de vloot vertrokken namelijk elk vanuit hun eigen land maar arriveerden toch voor de Engelse kust als één groot imposant leger. Wellicht gebruikten ze de stand van de maan om hun acties te synchroniseren.

Het lijkt aannemelijk dat tussen 865 en 867 de meeste Vikingen uit de Scheldedelta vertrokken naar Engeland. De Engelse veroveringsoorlog duurde meerdere jaren. De Vikingen zouden er in slagen een flink stuk van de Engelse kustgebieden permanent te bezetten.

Na hun vertrek zal de Bevelandse bevolking wellicht opgelucht adem hebben gehaald. Maar tien jaar later, in 875, doemt een nieuwe Vikingvloot op voor de kust van Walacria. Ze blijken verdwaald te zijn maar desondanks nemen ze toch even de tijd om de handelsplaats Walacria nog maar eens te plunderen.

Volgens de annalen worden de Vikingen dit keer zeer vijandig onthaald door de lokale bevolking. Blijkbaar is er op dat moment geen Frankisch leger op Walacria om het gebied te verdedigen. De bevolking vraagt hulp van de Frankische koning Karel de Kale om de Vikingtroepen te verdrijven.

Er arriveert inderdaad een Frankische legermacht, maar de meningen zijn verdeeld over de uitkomst van het gevecht. Het meest waarschijnlijk is dat de Frankische ridders er niet in slagen om de Vikingen te verjagen en dat ze hals over kop moeten wegluchten over de Schelde. Of misschien over het Sloe.

De aanval van 875 gebeurde onder leiding van de Noorse prins Hrolfr alias Rollo. Deze Hrolfr of Rollo komen we later in de geschiedenisboeken tegen als de eerste Graaf van Normandië, nadat hij eerst uitgebreid nog eens Parijs had geplunderd samen met bevriende aanvoerders.

Rollo was dus wellicht niet werkelijk van plan om de rest van zijn dagen te slijten in de Walcherse duinen of op de slikken en schorren van Borssele. Maar er zijn geen bronnen beschikbaar die vertellen wanneer hij precies verder trok met zijn gevolg.

In elk geval was de dynastie van Lotharius in 869 uitgestorven toen zijn zoon Lotharius II in 869 bezweek aan malaria en Walacria alsnog in handen kwam van Karel de Kale, het kleine halfbroertje van Lotharius. Tegen dan hadden de Vikingen hun technieken ook al verfijnd.

In plaats van te moorden, gingen ze bij aankomst meteen op zoek naar rijke en machtige personen (meestal de hooggeboren abt van een rijk klooster) die ze gijzelden in ruil voor losgeld. Karel de Kale was op die manier al een vermogen kwijtgeraakt aan de eerste generatie Deense Vikingen uit de Scheldemonding.

Maar het aardse leed van Karel de Kale was in 875 bijna ten einde. Twee jaar later werd hij vergiftigd, vermoedelijk door zijn minnares Richildis. Zijn lijk stonk in elk geval zo hevig dat ze het in een ton moesten steken die aan de binnenkant met leer was bedekt, maar zelfs dan was de stank niet te harden en weigerde iedereen om de ton naar een abdij te vervoeren waar hij deftig begraven had kunnen worden.

En zo kwamen de Bevelanden vanaf 877 in het bezit van kroonprins Lodewijk de Stamelaar die meer ziek was dan gezond en door niemand serieus werd genomen omdat hij stotterde. Twee jaar na zijn troonsbestijging overleed hij aan een zoveelste ziekte en erfde zijn zoon Lodewijk III het gebied.

Drie jaar na zijn kroning maakte deze Lodewijk III een dodelijke val van zijn paard terwijl hij een meisje achterna zat. Hij liet geen kinderen na, zodat de Bevelanden in handen kwamen van zijn broer Karloman II, die twee jaar later stierf tijdens een jachtpartij.

Vanaf 884 zijn de Bevelanden officieel eigendom van Karel de Dicke, een neef van de vorige twee eigenaren en de allerlaatste overgebleven wettelijke mannelijke erfgenaam van keizer Karel de Grote. Maar Karel de Dicke is totaal incompetent en wordt na drie jaar afgezet door zijn eigen hofhouding.

Het is aannemelijk dat de Bevelanden ook na de laatste plundertocht uit 875 weer een bezettingsmacht van Vikingen moesten dulden, om de eenvoudige reden dat er geen daadkrachtige Frankische koningen waren om het gebied te verdedigen. Pas tientallen jaren later zou een nieuwe generatie edelen er in slagen de Vikingen helemaal weg te krijgen.

Vast staat dat er vanaf ongeveer 865 langs de hele kust vanuit de lokale bevolking steeds meer verzet tegen de Vikingen komt. Af en toe slagen die er ook in om eventjes verlost te raken van een Vikinggroep. Maar het zijn en blijven druppels op een gloeiende plaat.

Intussen is de rijke handelsplaats Walacria nog een schim van wat het was in de tijd van Karel de Grote. De oudste munt uit deze periode die op het strand van Domburg is gevonden, dateert van vlak voor 875 - het jaar van de laatste plunder inval van de Noorse Vikingaanvoerder Rollo. Munten van tussen 875 en 1000 zijn er in Domburg niet gevonden tot nu toe.

De voor de hand liggende conclusie is dat het na deze laatste inval definitief gedaan was met de handelsplaats. Wie er nog altijd woonde en de aanval overleefde, zal dan besloten hebben om te verhuizen naar veiliger oorden. Pas zo'n honderd jaar later zou Middelburg de nieuwe handelsplaats van de regio worden.

Het is heel goed mogelijk dat de Vikingen die Walacria in 875 de doodsteek geven, tot de conclusie komen dat het hele kustgebied intussen zodanig kaal geplunderd is dat het geen zin heeft om er verder nog te komen. In de jaren erna worden namelijk vooral plunderingen gemeld in het tegenwoordige Wallonië en in Vlaanderen.

In 880 is er nog even een mededeling dat de Vikingen de 'Sueven' verslaan. De 'Sueven' zouden opstandige Zeeuwen kunnen zijn. Maar het is ook mogelijk dat er omstreeks 880 inmiddels een nieuwe groep Frankische ridders naar Zeeland is gekomen om het gebied te verdedigen.

Er bestaat een legende - volgens sommigen een bewezen feit - over de Frankische edelman Leupold van Swaben die dapper vocht om de Noormannen te verdrijven en die als dank voor zijn diensten het eiland Borssele in leen kreeg. Leupold van Swaben liet zich vanaf dat moment 'De Brumsale' (Van Borssele) noemen en hij werd daarmee de grondlegger van het latere machtige Bevelandse geslacht met die naam. Opnieuw duikt Borssele dus op in een context met Vikingen. Waarom kreeg Leupold als beloning uitgerekend Borssele? Het was op dat moment bepaald niet het grootste eiland van de Bevelanden. Was dat misschien omdat precies in Brumsale de grote zaal en het kamp van de Vikingen was geweest? Bij wijze van trofee?

En moest Leupold het eiland voortaan persoonlijk bewaken zodat ze eindelijk niet meer konden terugkeren naar hun voormalige vaste verblijfplaats? De bronnen situeren Leupold al vanaf 868 op Borssele - kort nadat alle Bevelandse Vikingen met 'Het Grote Heidense Leger' naar Engeland waren gevaren en hun kamp op Borssele dus verlaten was.

We mogen aannemen dat de Bevelandse bevolking na alle Viking ellende positief stond tegenover de nieuwe Frankische edelman. Het zou zelfs kunnen dat ze vanaf dan ook meer geneigd waren zich te bekeren tot Het Boek. In die zin hebben de Vikingen dan onbedoeld kunnen bereiken wat de kerk niet lukte.

Tussen 879 en 892 passeren er verschillende Vikinglegers over de Schelde, op weg naar het rijkere Vlaamse achterland. Mogelijk proberen ze onderweg te plunderen op de Bevelanden en vinden er tijdens die passages gevechten plaats tussen Vikingen en de lokale bevolking onder leiding van Leupold de Brumsale.

Het lijkt in elk geval duidelijk dat de Vikingen in het algemeen overal steeds meer aan de verliezende hand raken, ook al omdat het verzet zich steeds beter begint te organiseren. Wellicht was de komst van Leupold de Brumsale op dat vlak voor de Bevelanden een definitief scharniermoment.

De twee afbeeldingen van de bodemkaarten bij dit verhaal komen uit de beeldbank van Rijkswaterstaat. De foto van het gouden sieraad toont een armband uit de tijd van de Deense Vikingen. Het juweel is nu eigendom van het Nationaal Museum van Denemarken.